

MÜTESELSİL BORÇLARDA ALACAKLI İLE BORÇLULAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI*

Dr. Öğr. Üy. Ayşe ARAT**

PROVISIONS AND RESULTS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CREDITOR AND SOLIDARY OBLIGATOR IN SOLIDARY OBLIGATION

ÖZ

Müteselsil borçluluk, TBK. m. 162-168 arasında düzenlenmiştir. Bu düzenleme müteselsil borçluluğun hukuki niteliği, özellikleri ve sonuçlarına ilişkindir. Müteselsil borç ilişkileri, uygulamada sık karşılaştığımız bir borçluluk türüdür. Alacaklı açısından son derece avantajlı bir durum sunan bu özel ilişki, bazen kanundan bazen tarafların iradelerinden doğar. Ne şekilde doğmuş olursa olsun bu borçluluk türünün ortaya çıkardığı birtakım problemler vardır. Her ne kadar Borçlar Kanunu, geniş bir düzenleme getirmiş olsa da

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 26.03.2018

Kabul Edildiği Tarih: 30.07.2018

DOI Numarası: [10.15337/suhfd.409641](https://doi.org/10.15337/suhfd.409641)

** Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

E-mail Adresi: aysena@selcuk.edu.tr

ORCID ID: [0000-0001-8261-4302](https://orcid.org/0000-0001-8261-4302)

uygulamada gerek alacaklı ile borçlular arasında, gerekse borçluların birbirleri arasındaki ilişkilerde tartışılması gereken meseleler bulunmaktadır. Çalışmada alacaklı ile müteselsil borçlular arasındaki ilişki (dış ilişki) incelenmiştir. Bu konuya ilişkin meseleler, doktrin ve mahkeme kararları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Müteselsil Borçlar, Müteselsil Borçlarda Alacaklı, Müteselsil Borçlarda Ortak Savunmalar, Müteselsil Borçlarda Borçluların Sorumluluğu.

ABSTRACT

The Provisions related to the solidary obligation are between the Art.162-168 (CO.). This regulation includes the legal nature, characteristics and consequences of solidary obligation. The solidary obligation is one of the most common kind of indebtedness in practice. This particular relationship arises from the will of the parties or from the law. There are some problems that this kind of indebtedness can reveal in all bases. The Code of Obligations no 6098 have a wide range of provisions about this topic, but in practice there are some issues to be discussed between creditors and the debtors. In the study, the relationship between the creditor and the solidary obligator is examined. The issues related to this subject are critiqued in relation with the doctrine and the court decisions.

KEY WORDS: Solidary Obligation, Creditor In Solidary Obligation, Common Defence In Solidary Obligation, Responsibility Of Solidary Obligator In Solidary Obligation.

I. GİRİŞ

Müteselsil borç ilişkisi, borç ilişkilerinde özel bir durumu teşkil etmektedir. Bir borç ilişkisinde, borçlu ve alacaklıdan oluşan iki taraf bulunur. Bu durum borç ilişkilerinin çoğunda böyledir. Türk Borçlar Kanunu'ndaki düzenlemeler genelde bu esasa göre yapılmıştır. Ancak borç ilişkisinin tek taraflı hali, alacaklı veya borçlunun tek kişi olmasını zorunlu kılmaz. Bazı hallerde hem alacaklı hem de borçlu taraf, birden fazla kişiden oluşabilir.

Müteselsil borçluluk, alacaklının istediği borçluya borcun tamamının ifasını talep edebildiği, her bir borçlunun da alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olduğu borç ilişkisidir. Bir başka deyişle bir alacaklı ile birden çok borçlu arasında mevcut olan ve borç ifa edilene kadar borçluların

borcun tamamından sorumlu olduğu borç ilişkisidir¹. Borç, bir kere ifa edilmekle son bulur. Bu sebeple alacaklının, aktifinde tek bir kalem olarak görünürler².

Alacaklı açısından müteselsil borçluluk, son derece elverişli bir hukuki durum oluşturur. Öyle ki Alman hukukunda müteselsil borcun alacaklısı “paşa” olarak isimlendirilmektedir³. Bunun sebebi alacaklının borçlulardan dilerse birine, ikisine veya hepsine aynı anda başvurabilmesidir. Böylece alacaklının borçlulardan birinin bulunamaması veya ödeme güçsüzlüğüne düşmesi gibi sebeplerle borcun ifasına kavuşmaktan mahrum olmasının önüne geçilmektedir.

Borçlar Kanunumuz, müteselsil borcun kaynağı olarak hukuki işlemi ve kanun hükmünü kabul etmektedir (TBK. m. 162). Buna göre birden çok borçlu, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olduğunu bildirirse aralarında müteselsil borç doğar (TBK. m. 162/I). Bunun dışında ancak kanunda öngörülen haller bu tür borcu doğurur (TBK. m. 162/II). Görüldüğü üzere müteselsil borç, birden çok borçlunun bulunduğu her borç ilişkisinde kendiliğinden doğmamaktadır. Tarafların iradeleri ile bunu kararlaştırmış olmaları veya kanunun bu hususu düzenlemiş olması gerekmektedir. Hukuki işlemde doğan müteselsil borçlarda kural kısmi sorumluluktur. Birden fazla borçlu aynı borçtan birlikte sorumlu olduklarını kabul etmedikçe aralarında kısmi sorumluluk bulunur⁴. Bunun istisnasını ticari işlerdeki teselsül karinesi oluşturur⁵. Ticari işlerde birden fazla borçlunun bulunduğu durumlarda, aralarında müteselsil borç ilişkisinin olduğu karine olarak kabul edilir (TTK. m.

¹ Von Tuhr/Escher, s. 297; Von Tuhr, 785; Honsell/Vogt/Wieagand, Art. 143, N. 1; Akıntürk, s.35; Gautschi, s. 6; Oğuzman/Öz, s. 460; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 285.

² Von Tuhr, 785; Akıntürk, s. 32; Acar, s. 98.

³ Alman hukukunda BGB § 421- § 427 (Gesamtschuldnerschaft) müteselsil borçları düzenlenmektedir. Bu konu ile ilgili düzenlemeler hakkında bkz. Brox/Walker, s. 410 vd.

⁴ Von Tuhr, s. 789; Von Thur/Escher, s. 291; Akıntürk, s. 99; Eren, s. 1231; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 292; Oğuzman/Öz, s. 456; Kılıçoğlu, s. 929.

⁵ TTK. madde 7– (1) “İki veya daha fazla kişi, içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği haiz bir iş dolayısıyla, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse müteselsilen sorumlu olurlar.”

7). Bunun sonucu olarak ticari bir sebebiyle birden fazla borçlu varsa aksi ispat edilemediği takdirde bu kişiler müteselsil sorumludur.

Müteselsil borcun, alacaklı ile borçlular arasındaki ilişki (dış ilişki) ve borçluların kendi aralarındaki ilişki (iç ilişki) olmak üzere iki yönü vardır⁶. Bunlardan önce dış ilişki ortaya çıkar ve onun sonuçlarına göre iç ilişki şekillenir. Çalışmamız, alacaklı ile borçlular arasındaki dış ilişkiye ilişkindir.

Dış ilişkinin, alacaklının borçlulara yönelik talepleri ve buna karşılık borçluların alacaklıya yöneltebilecekleri savunmalar bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Zira alacaklı ile borçlulardan biri arasındaki ilişkide, değişiklik meydana getirecek bir durumun ortaya çıkmasının, diğer borçluları etkileyip etkilemeyeceği ve etkiliyorsa bu etkinin sonuçlarının ne olacağı müteselsil borcun önemli bir meselesini teşkil etmektedir. Borçlar Kanunumuz, dış ilişkiye yönelik olarak bu yönde düzenlemeler yapmıştır. Bu çerçevede konu, önce alacaklı açısından sonra borçlular açısından değerlendirilmiştir.

II. DIŞ İLİŞKİNİN ALACAKLI AÇISINDAN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. Genel Olarak

Alacaklı, müteselsil borçlulardan edimin tamamını talep edebilir. Bu talep, sadece borçlulardan birine yöneltebileceği gibi tümüne karşı da yöneltebilir. Bu hususun düzenlendiği TBK. m. 163'te müteselsil borcun iki önemli özelliği ortaya konulmuştur; alacaklının borcun tamamını borçluların birinden isteyebilmesi ve dilediği borçluya karşı talepte bulunabilmesi.

Müteselsil borcun mahiyetinden kaynaklanan bu özellikleri alacaklı ile borçlular arasındaki ilişki bakımından biraz daha açmak gerekir.

⁶ Kullanılan bu kavramların isabetli olmadığı, zira dış ilişki kavramının aslında borç ilişkisinin taraflarından biri ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkiyi, iç ilişki kavramının ise borç ilişkisinin tarafları arasındaki ilişkiyi ifade ettiği eleştirisi yapılmakla birlikte alacaklının dahil olmadığı, borçluların kendi aralarındaki ilişkiyi iç ilişki, bunun sonucu olarak da alacaklı ile borçlular arasındaki ilişkinin dış ilişki şeklinde isimlendirilmesinin çok da hatalı olmayacağı kabul edilmektedir. Akıntürk, s. 150; Gautschi, s. 15. Öte yandan 818 sayılı BK., dış ilişki yerine "alacaklı ve borçlular arasındaki münasebet", iç ilişki yerine "müşterek borçlular arasındaki münasebet" başlıklarını tercih etmişti. 6098 sayılı TBK. doktrinde yerleşmiş olan iç ilişki (TBK. m. 167 vd.), dış ilişki (TBK. m. 163 vd.) kavramlarını kullanmıştır.

2. Alacaklının Borcun Tamamını Talep Edebilmesi

Alacaklının sahip olduğu bu talep hakkı aslında müteselsil borçluların her birinin borcun tamamından sorumlu olmasının bir sonucudur. Bu sonuç bölünemeyen borcun aksine edimin mahiyetinden değil, müteselsil borcun mahiyetinden kaynaklanmaktadır⁷.

Edim müteselsil borçluların birinden talep edilebilir. Talebin mutlaka borcun tamamına yönelik olması gerekmez. Alacaklı borçlulardan ayrı ayrı borcun bir kısmını da talep edebilir (TBK. m. 163). Talep edilen kısmı ifa etmeyen müteselsil borçlu olursa bu kısım, diğer borçlulardan istenebilir⁸. Kısmen ifa talebinde bulunulmasına rağmen, talepte bulunulan borçlunun borcun tamamını ifa etmesi de mümkündür⁹.

Alacaklı talepte bulunduğu borçlunun kendi borcundan fazlasının talep edildiği gerekçesiyle ifadan kaçınması söz konusu değildir. Bir başka deyişle müteselsil borçta borçlu, taksim def'ini ileri süremez¹⁰. Borçluların kendi aralarında nasıl bir paylaşım benimsedikleri alacaklıyı ilgilendirmez.

⁷ Von Tuhr/Escher, s. 304; Akıntürk, s. 152; Gautschi, s. 6; von Büren, s. 94.

⁸ Von Tuhr/Escher, s. 305; Von Tuhr, s. 794; Honsell/Vogt/Wiegand, Art. 144, N. 3; Tercier/Pichoniaz (Çev. Develioğlu), s. 504, N. 1625; Akıntürk, s. 152; Tunçomağ, s. 1041; Gautschi, s. 17.

⁹ Akıntürk, s. 152; Kılıçoğlu, s. 934.

¹⁰ Akıntürk, s. 153; Kılıçoğlu, 933. "TBK.nun 142/1. maddesi hükmüne dayanarak alacaklı ya da zarara uğrayan, sorumlulardan dilediğine başvurarak alacağının tamamını veya bir kısmını istemekte serbesttir; sorumlulardan birinin zararı ödemesi halinde, diğerleri bu oranda borçtan kurtulurlar. Bu bakımdan tam teselsül ile eksik teselsül arasında bu yönden bir benzerlik mevcuttur. Bunun içindir ki, alacaklının talebi üzerine müteselsil borçlu, talep edilen kısmın kendi borcunu aştığı gerekçesiyle ifadan kaçınmaz; başka bir deyimle alacaklının ifa için başvurmuş olduğu bir müteselsil borçlunun ona karşı "taksim def'i" ni (beneficium divisionis) dermeyan etmek hakkı yoktur (141/2). Çünkü diğer borçlular gibi bu borçluda edimin tamamından sorumlu bulunmaktadır. Borçlular arasında sorumluluğun başka şekilde tespit edilmiş olması ve örneğin bu borçlunun haddizatında borcun belli bir kısmından dahi sorumlu bulunmaması, borçlular arasındaki dış münasebet açısından hiçbir rol oynamaz; yani alacaklıyı hiçbir şekilde ilgilendirmez. Borç, iç münasebette borçlular arasında ne şekilde taksim edilmiş olursa olsun, alacaklı edimin tamamını borçlulardan herhangi birinden talep etmek hakkına sahiptir. Hatta alacaklı, bir müteselsil borçluyu dava edip tahsil hükmü almış olsa dahi, alacağını tahsil etmediği sürece diğer müteselsil borçlular aleyhine aynı alaktan ötürü dava açmasına bir yasal engel ve mahkemece de "ödetmede tekerrür etmemek" kaydıyla tahsil kararı verilmesinde

Alacaklı hakkını ayrı ayrı davalar açmak suretiyle veya tek bir davada tüm borçlulara talebini yöneltmek suretiyle kullanılabilir¹¹. Borçlu sayısının birden çok olması, her birine ayrı dava açmayı zorunlu kılmaz. TBK. m. 163, borçlulardan birine veya hepsine başvurmaya imkan verirken, alacaklının talep hakkını kullanmasını kolaylaştırmıştır.

Görüldüğü üzere ifa talebinde bulunan alacaklı nasıl bir yol izleyeceğini kendisi belirler; ister borçluların tümüne, ister birine, ister borcun tamamı için ister bir kısmı için talebini yöneltebilir. Ancak bu serbestliğin sözleşme ile sınırlanabilmesi mümkündür. Örneğin, borçlulardan biri tali nitelikte kabul edilebilir veya borçlulara kısmi bir dava açılıp, ödenmeyen kısım için diğer borçluların müteselsil sorumlu olmaları kararlaştırılabilir¹².

Müteselsil borçluların her birine borcun tamamı için icra takibi yapılabilmesi de mümkündür¹³ (İİK. m. 61). Alacaklı tek icra talebiyle, tüm müteselsil borçluları birlikte takip de edebilir¹⁴. Zira müteselsil borçta,

bir yasal sakınca yoktur. Borçluların borçtan tamamen veya kısmen kurtulabilmeleri, alacaklının bilfiil tatmin edilmiş bulunması halinde söz konusu olabilir (BK. m. 145/1)". Y. 4. HD. 16.02.1979, 8214/2031 (KBİBB). "alacaklı, alacağının tamamını, müteselsil borçluların herhangi birinden isteyebilir. Bu durumda müteselsil borçlu, sadece kendi payına düşeni ödeyeceğini ileri süremez, borcun tamamı ödemekten kaçınmaz. Alacağın müteselsil borçluların birinden istenmesi, alacak fiilen elde edilmedikçe diğer borçluların sorumluluğunu ortadan kaldırmaz, Buna karşılık müteselsil borçlulardan birisi borcun tamamı veya bir bölümünü sona erdirmişse sona eren borç oranında öteki müteselsil borçlularda kendiliğinden borçtan kurtulur. (eBK.145/1; TBK.166/1)." Y. 21. HD. 06.02.2017, 18583/588. (KBİBB).

¹¹ "...mahkemece müteselsil sorumlulardan birlikte ya da münferiden tazminat talebinde bulunulabileceği dikkate alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken" Y. 6. HD. E. 2015/9908, K. 2016/6411, T. 3.11.2016. (KBİBB). Von Tuhr/Escher, s. 305; Von Tuhr, s.793; Eren, s. 1229; Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 504, N. 1625.

¹² Von Tuhr, s. 794; Eren, s. 1230; Tuçomağ, s. 1043.

¹³ İİK. m. 61: "Müşterek borçlular aynı zamanda takip ediliyorlarsa hepsinin veya bir kısmının bir mümessil tarafından temsil edilmeleri hali müstesna olmak üzere her birine ayrı ayrı ödeme emri tebliğ edilmek lazımdır."

¹⁴ "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 163. maddesi (818 Sayılı Borçlar Kanununun 142. maddesi) gereğince müteselsil sorumlulukta zarar görenin dilediği borçluya başvurma hakkı vardır. Dilerse sorumlulardan birine, dilerse hepsine veya bir kısmına karşı dava açabilir." Y. 3. HD. 28.01.2014, 17693/1102 (KBİBB).

borçlular arasında ihtiyari takip arkadaşlığı bulunur¹⁵. Bu sebeple alacaklı, para borcundan dolayı, isterse ayrı ayrı isterse tek bir takip talebi ile müteselsil borçlulara karşı takip başlatabilir¹⁶. Ancak borçlulardan biri borcun tamamını öderse icra takibi iptal edilir (İİK. m. 71).

3. Alacaklının Dilediği Borçluya Karşı Talepte Bulunabilmesi

Alacaklının müteselsil borçta sahip olduğu hak, birden çok borçluya karşı tek bir alaktan ibaret değildir. Borçluların her birine karşı, ayrı ayrı yöneltebileceği ve birbiriyle yarışan birden çok alaktan oluşur. Alacaklı her alacak üzerinde ayrı tasarruflarda (örneğin borçlulardan birini ibra edebilir) bulunabilir. Borçlulara karşı ihtarda bulunmak istediğinde, alacaklı tarafından yapılan ihtar sadece ihtar yapılan borçlu açısından sonuç doğurur¹⁷.

¹⁵ İcra-İflas hukukunda alacaklının müteselsil borçluların her birine karşı ayrı takip yapabilmesi, aynı şekilde müteselsil borçluların hepsine veya içlerinden bazısına karşı tek bir taleple takipte bulunabilmesi ihtiyari takip arkadaşlığı olarak isimlendirilmektedir. Kuru, s. 101; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 116.

¹⁶ Alacaklıyı, müteselsil borçluların iflasına karşı korumak isteyen kanunkoyucu, borçluların tümünün, birinin veya birkaçının iflasını ayrı ayrı düzenlemiştir. Söz konusu hükümler şöyledir: İİK. m. 203 – “Bir borcu birlikte taahhüt edenlerin iflas muameleleri bir zamana tesadüf ederse alacaklı alacağının tamamını müflislerin her birinin masasından isteyebilir. Toplanan hisseler alacak yekünundan fazla ise bu fazla müşterek borçlusuna karşı mükellef olduğu hisseden ziyade ödemede bulunmuş olan masalara intikal eder. Ödedikleri hisselerin mecmuu alacak miktarını geçmedikçe masaların yekdiğerine rücu hakları yoktur”. İİK. m. 204 – “Alacaklı müflisle birlikte borçlu olandan alacağının bir kısmını almış ise müşterek borçlunun müflise rücu hakkı olsun olmasın borcun tamamı masaya kaydolunur. İflas masasına kaydolunmak hakkı alacaklının ve müşterek borçlunundur. Alacaklı masaca yapılan taksimde alacağının tamamına düşen hisseden alacağını tamamlayacak kadarını alır; geriye kalan paradan müşterek borçluya, rücu hakkı olduğu miktara düşen hisse verilir. Artan para da masaya kalır”. Aynı şekilde alacaklı konkordato kararına karşı da korunmaktadır. İİK. m. 303’de düzenlenen ve “Borçtan birlikte sorumlu olanlara karşı haklar” başlıklı bu hüküm şu şekildedir: Madde 303- (Değişik: 28/2/2018-7101/31 md.) “Konkordatoya muvafakat etmeyen alacaklı borçtan birlikte sorumlu olanlara karşı bütün haklarını muhafaza eder. Konkordatoya muvafakat eden alacaklı da kendi haklarını, borçtan birlikte sorumlu olan kişilere ödeme mukabilinde devir teklif etmek ve onlara toplantıların günü ile yerini en az on gün önce haber vermek şartıyla bu hükümden yararlanır. Alacaklı müracaat hakkına halel gelmeksizin borçtan birlikte sorumlu olan kişilere konkordato müzakerelerine katılma yetkisini verebilir ve onların kararını kabul taahhüdünde bulunabilir.”

¹⁷ HGK. 30.03.2012, 12-84/261 (KBİBB).

Alacaklı borçluların her birinden borcun tamamının ödenmesini isteyebilir ve borçlulardan biri tarafından yapılan ödeme borcu sona erdirir.

Müteselsil borcun alacaklıya tanıdığı en önemli avantajlardan biri dilediği borçluya başvurabilmektir. TBK. m. 163, alacaklıya bu hakkı tanımıştır. Böylece alacaklı, ekonomik durumu en iyi olan borçluya başvurabilme imkânına kavuşarak, diğer borçluların olumsuz durumlarından etkilenmemek şansına sahip olmaktadır.

Alacaklı, alacağının bir kısmı veya tamamı için dilediği borçluya başvurabilir. Talebini kısım kısım, ayrı borçlulara yöneltebileceği gibi, diğerlerinden alamadığı kısım için daha önce başvurup ifa eden borçluya tekrar başvuruda bulunabilir¹⁸.

İfa talebinde bulunulan borçlunun, kendisinin borçtan sorumluluğunun ikincil nitelikte olduğu gerekçesiyle tartışma def'ini ileri sürmesi söz konusu değildir. Müteselsil borçlular kendi aralarında böyle bir anlaşma yapmış olsalar bile bunun alacaklıya karşı bir etkisi yoktur¹⁹.

Müteselsil borçluların ifa talebinde bulunan alacaklıya karşı şahsi ve/veya ortak savunmaları yapmalarında ise bir sakınca yoktur. Hatta TBK. m. 164 bunu açıkça düzenlemiştir. Dolayısıyla alacaklının, talebini yönelttiği borçlunun savunması ile karşılaşabilmesi muhtemeldir. O halde alacaklının istediği borçluya karşı talebini yöneltmesi, en azından borcun tüm borçlular için muaccel olması halinde mümkündür²⁰.

Alacaklının dilediği borçluya başvurabilmesi, emredici nitelikte bir kural olmadığı için tarafların (alacaklı ile müteselsil borçluların) anlaşarak bunu sınırlandırması, örneğin önce kime başvurulabileceğinin belirlenebilmesi mümkündür²¹. Böyle bir anlaşma varsa alacaklının buna uygun olarak talebini yöneltmesi gerekir. Kime önce başvurulacağına ilişkin anlaşma olmasına rağmen, alacaklı dilediği borçluya talebini yöneltmişse, borçlu bu anlaşmayı ileri sürerek ifadan kaçınabilir. Anlaşmanın ileri sürülmesi, artık bir tartışma def'i niteliği taşıyacaktır. Anlaşmanın varlığı konusunda bir ihtilaf olduğunda buna dayanan tarafın -anlaşmayı ispatı gerekir. Tekrar belirtelim ki borçlular,

¹⁸ Akıntürk, s. 154; Gautschi, s. 17. Honsell/Vogt/Wirgand, Art. 144, N. 2.

¹⁹ Akıntürk, s. 154.

²⁰ Akıntürk, s. 154; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 286; Oğuzman/Öz, s. 461.

²¹ Gautschi, s.18.

kendi aralarında bu nitelikte bir anlaşma yapmışlarsa, bu anlaşma alacaklıya karşı hüküm ifade etmez, borçlular arasındaki iç ilişkiyi ilgilendirir.

4. Alacaklının Bir Borçluya Yönelik Fiili ile Diğer Borçlular Aleyhine Sonuç Doğuramaması

Bu durum bir borçlunun alacalıya yönelik fiilleriyle diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağı kuralının (TBK. m. 165), alacaklı açısından görünümüdür²². Müteselsil borcu oluşturan her bir borç birbirinden bağımsız olduğundan alacaklının tek bir borçluya yönelik davranışı diğerlerini etkilemez. İfa sebebiyle, borçlunun diğer müteselsil borçlulara rücu hakkı ise müteselsil borcun kanundan doğan bir sonucudur. Yoksa alacaklının talebinin tüm müteselsil borçlulara etki etmesi anlamına gelmez. Özellikle müteselsil borcun, farklı hukuki sebeplere dayandığı bir ilişkide bu daha net bir şekilde ortaya çıkar. Daha somut ifade etmek gerekirse, alacaklının yaptığı temerrüt ihbarı sadece yöneldiği borçluyu temerrüde düşürür, diğer borçlulara etki etmez. Onları temerrüde düşürmek için alacaklının, her birine ayrı ayrı temerrüt ihbarında bulunması gerekir²³. Alacaklı borçlulardan birine ek süre verirse, süre dolduğunda ifadan vazgeçip tazminat talep etmek istediğinde talebini yine bu borçluya yöneltebilir. Aynı şekilde alacaklı, müteselsil borçlulardan biriyle anlaşarak borcun vadesini, miktarını, kapsamını diğer borçlular aleyhine değiştiremeyeceği gibi borçlulardan biri aleyhine dava açıp aldığı hükümle diğer borçluları takip etmesi söz konusu değildir²⁴. Ancak diğer borçluların buna izin vermesi, müteselsil borçluyu bu konuda yetkilendirmesi, yapılan bu tür anlaşmalardan doğan borcun yeni halinden de müteselsilen sorumlu olmayı kabul etmesi mümkündür.

Tüm bu bağımsız sonuçlara rağmen kanunkoyucu zamanaşımının kesilmesi konusunda müteselsil borç ilişkisini oluşturan borçları birbirine bağlamıştır. Ancak durma (TBK. m. 153) aynı etkiyi doğurmaz, borçlulardan biri için duran zamanaşımı, diğer borçluları etkilemez²⁵. Müteselsil borçlarda

²² Oğuzman/Öz, s. 472; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312.

²³ Oğuzman/Öz, s. 472; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312; Gautschi, s. 7; Sauser-Hall, s. 1347; Acar, Müteselsil, parç. 36.

²⁴ Oğuzman/Öz, s. 472; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312.

²⁵ Vo Thur/Escher, s. 308; Akıntürk, s. 201; Canyürek, s. 46. "Müteselsil borçların nispi bağımsızlığı ilkesinin zamanaşımı yönünden sonuçları ise; müteselsil borçlulukta, zamanaşımının borçlulardan biri bakımından durmasının diğer borçlulara sirayet etmemesi; müteselsil borçlulardan birinin ileri sürdüğü zamanaşımı def'inden bunu

borçlulardan biri için kesilen zamanaşımı, diğer müteselsil borçlular için de kesilmiş olur. Zamanaşımını kesen sebepler, borçlunun veya alacaklının davranışından kaynaklanabilir. Konumuz alacaklının müteselsil borçlularla olan ilişkileri olduğu için alacaklı açısından duruma bakmak gerekir. Alacaklı müteselsil borçlulardan biri hakkında dava açarsa, icra takibinde bulunursa veya kendisine karşı açılan davada savunma yaparsa zamanaşımı kesilir (TBK. m. 154). Keza borçlulardan biri iflas ettiğinde alacaklının alacağını iflas masasına yazdırması aynı sonucu doğurur (TBK. m. 154). Zamanaşımı müteselsil borçlulardan biri için kesilirse diğerleri için de kesilmiş olur (TBK. m. 154, m. 155). O halde alacaklının davranışı ile sadece borçlulardan biri için kesilen zamanaşımı diğer borçlulara sirayet eder ve onlar için de kesilmiş olur^{26, 27}.

Öte yandan alacaklının borçlulardan birine yönelik fiili ile diğer müteselsil borçluların durumunu iyileştirebilmesi ise mümkündür. Nitekim bunun somut örneğini ibra teşkil eder. Alacaklının müteselsil borçlulardan birini ibra etmesi, diğer borçluları, ibra edilen borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtarır (TBK. m. 166/III). Kısacası alacaklının fiiliyle diğer borçluların durumunun iyileşmesinin tipik örneğini ibra teşkil etmektedir

TBK. m. 166, ifa ve takasın diğer borçluları ne oranda borçtan kurtaracağını da düzenlenmiştir. Ancak ifa alacaklının değil, borçlunun davranışıyla meydana gelir ve gereği gibi yapıldığı müddetçe alacaklı bunu kabul etmek durumundadır. Bu sebeple ifa borçlulardan biri tarafından yerine getirilse ve alacaklı tarafından kabul edilse bile alacaklının borçlulardan birine yönelik fiili ile diğerlerinin durumunu iyileştirmesi anlamına gelmez.

ileri sürmemiş olanların yararlanmalarının mümkün bulunmamasıdır.” Y. 10. HD. 28.12.2017, 24343/9409 (KBİBB).

²⁶ Bu hükmün, müteselsil borçlarla ilgili Borçlar Kanunundaki düzenlemelerin, borçların birbirinden bağımsızlığı esasını benimsemesine rağmen, Roma hukukundaki teklik görüşünü esas alan korrealite anlayışının sonucu olduğu kabul edilmektedir. Gautschi, s. 140; Akıntürk, s. 203.

²⁷ Zamanaşımının kesilmesinin sadece alacaklının davranışlarıyla gerçekleşebileceği, borçlunun zamanaşımını kesen davranışlarının diğer borçlulara sirayet etmemesi gerektiği zira borçlunun bu davranışlarının diğer borçluların durumunu ağırlaştırmak anlamına geleceği ve bunun OR Art. 146 (TBK. m. 165) de engellendiği, ayrıca alacaklının aktif olarak hakkını aramadığı durumların zamanaşımını kesmemesi gerektiği, aksi halin diğer borçluların korunması gerekliliğini ortaya çıkaracağı görüşü için bkz. Gautschi, s. 134 vd.

Takas ise karşılıklı ve aynı cinsten muaccel borçların, borçlulardan birinin, tek taraflı irade beyanı ile tamamen veya az olan oranında sona erdirilmesidir²⁸. Kural olarak tek taraflı beyan yeterli olduğu (TBK. m. 143/1) için borçlunun takas talebi alacaklının kabulüne bağlı değildir. Bu talep, diğer borçlulara sirayet eder, takas edilen borç oranında borcu sona erdirir (TBK. m. 166/1). Ancak bu durum alacaklının isteğine bağlı olarak gerçekleşmez. Buna karşılık takas edilmesi, alacaklının rızasına bağlı (TBK. m. 144) bir borç varsa, müteselsil borçlunun takas talebi, alacaklı bu talebi kabul ettiği takdirde sonuç doğurur. Böyle bir durum ise alacaklının diğer borçluların durumunu iyileştirmesi olarak değerlendirilebilir²⁹. Bunun sonucunda da müteselsil borçlular, alacaklının takas talebini kabulüyle ve yine TBK. m. 166/1 uyarınca, takas edilen borç oranında alacaklıya karşı sorumluluktan kurtulurlar. Öte yandan takas alacağı, takas edene ait olması gerektiğinden müteselsil borçlulardan birinin müteselsil borcu, diğer müteselsil borçlunun karşı taraftan olan alacağı ile takas etmesi ise söz konusu olmaz³⁰.

Burada değerlendirilebilecek bir başka ihtimal ise iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmede alacaklının ediminin imkânsızlaşması sebebiyle borcun sona ermesinin, diğer müteselsil borçlular üzerindeki etkisidir. Borç sadece müteselsil borçlulardan birine karşı imkânsızlaşmış olsa bile bundan diğer borçlular da yararlanır ve borçtan kurtulurlar³¹. Borçluların şahsından doğan imkansızlık ise bu etkiyi doğurmaz, diğer borçlular sorumlu olmaya devam eder³². Ancak söz konusu durum imkânsızlıktan kaynaklandığı için alacaklının borçlulardan biri lehine davranışı teşkil etmez.

Alacaklı ile müteselsil borçlulardan biri arasında yapılan yenileme sözleşmesinin, diğer borçlulara etkisi sınırlıdır, kısmidir³³. Buna göre borçlulardan biri ile alacaklının yapacağı yenileme sözleşmesine istinaden

²⁸ Aral, s. 21; Oğuzman/Öz, s. 584; Eren, s. 1300; Akıncı, s. 297.

²⁹ Oğuzman/Öz, s. 473.

³⁰ Aral, s. 45.

³¹ Gautschi, s. 26; Akıntürk, s. 176; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 299; Tunçomağ, s. 1053; Oğuzman/Öz, s. 473; Canbolat, s. 75

³² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 299; Canbolat, s. 75. Bu sonucun ortaya çıkmasında imkânsızlığın alacaklının kusurundan doğup doğmamasının bir önemi olmadığı yönünde, Oğuzman/Öz, s. 473, dpn. 224.

³³ Gautschi, s. 25; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 307. Canyürek, s. 60. Canbolat, s.76.

talepte bulunulduğunda, borçlunun iç ilişkideki payından fazla ifa ettiği kısmı, diğer borçlulara rücu edebileceği kabul edilmektedir. Ancak yapılacak böyle bir anlaşmanın tüm borçluları kapsayacağını kararlaştırılması halinde etkisi tam olacaktır³⁴.

Sulh sözleşmesinin yapılmasının sonuçları gelince, alacaklı ile borçlulardan birinin böyle bir anlaşma yapması halinde, akdedilen sulh alacaklıyı tam olarak tatmin ediyorsa bundan bütün borçlular yararlanır³⁵. Ancak alacaklı tatmin edilmemiş olursa sulh sadece kendisiyle anlaşma yapılan borçluya karşı etki eder. Bu durumda diğer müteselsil borçlular, sulh sözleşmesi yapan müteselsil borçlunun iç ilişkideki payı oranında borçtan kurtulmuş olurlar³⁶.

Müteselsil borçlulardan biri üzerinde alacaklı ve borçlu sıfatları birleşirse, alacak bu borçlunun iç ilişkideki payı oranında sona erer³⁷. Böylece diğer müteselsil borçluların, alacaklı ve borçlu sıfatı kendinde birleşen borçluya karşı rücu söz konusu olmaz. Özellikle alacaklının borçlulardan birine veya borçlulardan birinin alacaklıya mirasçı olması ya da alacağın borçlulardan birine temlik edilmesi hallerinde bu durum ortaya çıkabilir³⁸.

Sonuç olarak ifa, takas, alacaklının ediminin imkânsızlaşması müteselsil borçlulardan biri için ortaya çıksa da diğer borçlular bu durumdan yararlanırlar. Alacaklı davranışıyla bu durumun ortaya çıkmasına sebep olmasa bile bu haller sebebiyle borçlulardan biri bakımından borcun sona ermesi, diğerlerini o oranda alacaklıya karşı borçtan kurtaracaktır. TBK. m. 166/1 ifa ve takas bakımından bu durumu açıkça düzenlemiştir.

³⁴ Gautschi, s. 25; Sauser-Hall, s. 1350. Böyle bir anlaşma yapılmazsa bu işlemin etkileri konusunda bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 306, 307; Canyürek, s. 60, Canbolat, s. 76.

³⁵ Gautschi, s. 24; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 306; Canyürek, s. 47; Canbolat, s. 78.

³⁶ Gautschi, s. 24; Akıntürk, s. 187; Canyürek, s. 47; Canbolat, s. 78.

³⁷ Gautschi, s. 25; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 307; Sauser-Hall, s. 1351; Canyürek, s.57; Canbolat, s. 77. Aksi görüş, Von Tuhr/Escher, s. 310; Tunçomağ, s. 1053; Oğuzman/Öz, s. 469. Yazarlar diğer borçluların bundan yararlanamayacağını ancak diğer borçlular alacaklı-borçlu sıfatı birleşen borçluya rücu edince, önce borcun tamamını ödeyip sonra aynı kişiden tekrar istemelerinin pratik olmayacağını, bu yüzden iç ilişkide alacaklıya düşen pay kadar eksik ödeme yapması gerektiğini kabul etmektedirler.

³⁸ Oğuzman/Öz, s. 469; Canyürek, s. 59.

Bu başlık altında ayrıca alacaklı dışında üçüncü bir kişinin, borçlulardan birine yönelik davranışının diğer borçluları etkileyip etkilemeyeceği tartışılabilir. Üçüncü kişinin davranışı sadece ilgili borçluyu etkileyeceği için diğer borçlulara sirayet etmez. İç ilişkide aynı sorumluluk devam eder. Dolayısıyla diğer borçlulara iyileştirme veya kötüleştirme olarak bir etkisi olmaz. Ancak üçüncü kişi borca katılmak suretiyle müteselsil borçlulardan biri haline gelebilir. Zira TBK. m. 201, borca katılan ile borçlunun alacaklıya karşı müteselsilen sorumlu olacağını düzenlemiştir.

5. Alacaklının Diğerlerinin Zararına Olarak Müteselsil Borçlulardan Birinin Durumunu İyileştirememesi

Alacaklı müteselsil borçlulardan bazıları lehine yapacağı işlemlerle diğerlerinin zarara uğramasına sebep olamaz. Bu durum TBK. m. 168/II'de şöyle düzenlenmiştir: *“Alacaklı diğerlerinin zararına olarak borçlulardan birinin durumunu iyileştirirse, bunun sonuçlarına katlanır”*. Her şeyden önce belirtmelidir ki alacaklının bazı müteselsil borçlularla anlaşarak onların lehine hareket etmesi mümkündür. Alacaklının müteselsil borçlulardan dilediğine örneğin ekonomik durumu iyi olana başvurabilmesi bunun göstergesidir (TBK. m. 163/I). Yine alacaklının borçlulardan birine ek süre tanıyabilmesi de mümkündür. O halde TBK. m. 168/II'nin kapsamına giren haller bunlar değildir. Kanunkoyucu burada alacaklının borçlulardan biri lehine yapacağı işlemlerle diğer borçluların zarar görebileceği durumları engellemeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle borçlular arasındaki iç ilişkide alacaklının fiil ve davranışlarıyla bir değişiklik meydana getirmesini engellemektedir³⁹. Bu zarar, borçluların rücu etme haklarının daralması veya ortadan kalkması şeklinde karşımıza çıkar⁴⁰. Zira alacaklı, borçlulardan biri lehine bir davranışta bulunduğu, bunun iç ilişkideki rücu etme hakkına etkisi olmaz. Alacaklı ile lehine işlem yapılan borçlu arasında sonuç doğar. Hatta daha önce de belirttiğimiz gibi alacaklının müteselsil borçlulardan birini ibra ettiği durumda diğer borçlular da bu oranda borçtan kurtulmuş olurlar (TBK. m. 166/II), yoksa diğer borçlular ibra edilen borçluya rücu imkanlarını kaybetmiş olmazlar. O halde rücu hakkının kısmen veya tamamen daralması hangi ihtimalde ortaya çıkabilir? Doktrinde TBK. m. 168/II, hükmünün uygulamasının dar olduğu, söz konusu ihtimalin ancak borçlulardan biri lehine verilmiş teminatın alacaklı

³⁹ Akıntürk, s. 159; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 321; Kılıçoğlu, s. 934.

⁴⁰ Oğuzman/Öz, s. 473. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 321

tarafından iade edildiği durumda ortaya çıkabileceği kabul edilmektedir⁴¹. Bir örnekle açıklamak gerekirse alacaklıya karşı müteselsilen borçlu olan M1 ve M2'den, M1 borcu için bir taşınmazı üzerinde alacaklı lehine ipotek tesis etmiş, daha sonra alacaklı bu ipotegi terkin etmiş olsun. Alacaklı borcun tamamını M2'den talep edip, onun tarafından tatmin edildiğinde, M2'nin M1'e yönelik rücu hakkı sınırlanmış olur. M1'in ödeme gücünde bir sıkıntı olmadığında, M2'nin rücu talebine karşılık iç ilişkideki payını ödendiğinde bir problem ortaya çıkmaz. Ancak M1, rücu talebine karşılık vermediğinde veya veremediğinde, alacaklı M2'nin rücu hakkını sınırlandırmış olur. Zira ipotek terkin edilmemiş olsaydı, borcu ödeyen M2, alacaklının halefi olacak ve onun sahip olduğu ipotek hakkı M2'ye geçecekti. Böylece M1, payını ödemesi bile, rehin hakkının paraya çevrilmesiyle M2, iç ilişkideki payından daha fazla ödediği miktarı alabilecektir⁴². Aynı durum kefalette de ortaya çıkabilir. Alacaklı, kendi borcu için kefalet sunan müteselsil borçlunun rücu hakkını sınırlar. Zira kefalet veren, müteselsil borçlunun borcu için kefalet verseydi, halefiyet hükümleri çerçevesinde, ifada bulunan müteselsil borçlu bu kefaletten yararlanarak, payından fazla ödediği kısım için teminat sağlamış olurdu. Kısacası kanunkoyucu bu hükümlerle müteselsil borçlunun iç ilişkideki rücu hakkının alacaklının bir fiiliyle tehlikeye düşmesini önlemeye çalışmıştır⁴³.

TBK. m. 168/II'nin somut kapsamını belirledikten sonra yaptırımını değerlendirelim. Hükümün yasaklayıcı bir düzenlemesi yoktur. Dolayısıyla yukarıdaki örneklerde ortaya çıkan durumların gerçekleşmesi yapılan işlemi

⁴¹ Oğuzman/Öz, s. 474; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 321; Akıntürk, s. 160. Yargıtay TBK. m. 168/II hükmünü sadece teminatlar bakımından yorumlamamaktadır. "davacılar; olayda müteselsil sorumluluğu bulunan ve birlikişi raporunda %40 oranında kusurlu bulunan davalı İ. K. hakkındaki davasından feragat etmiştir. BK. 147/2 (TBK.168/2) maddesi; "Alacaklı diğerlerinin zararına olarak müteselsil borçlulardan birinin vaziyetini iyileştirdiği takdirde bu fiilin neticelerini şahsen tahammül eder." hükmüne amir bulunduğundan; davacının bu feragati değerlendirilip, tartışılmalıdır. Davacı taraf, davalı İ. hakkındaki davasından feragat ettiğine ve davalı idarenin rücu hakkını bu iradesiyle bertaraf ettiğine göre, bunun sonuçlarına da katlanmalıdır. Mahkemece, davalı idarenin müteselsilen sorumlu olduğu miktardan, davalı İ.'in kusurlu olduğu orana isabet eden miktar da düşülüp, geri kalanına hükmedilmelidir." Y. 3. HD. 28.01.2014, 17693/1102; Y. 11. HD. 24.03.2014, 16014/5719; Y. 17. HD. 19.04.2016, 10161/4980 (KBİBB).

⁴² Örnek için bkz. Oğuzman/Öz, s. 474; Akıntürk, s. 160.

⁴³ Akıntürk, s. 160; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 321.

geçersiz kılmaz⁴⁴ . Bir başka deyişle ne yapılan ipotek terkinin ne de şahsi teminattan vazgeçilmesi işlemleri, müteselsil borçlulardan biri aleyhine sonuç doğursa, onun rücu hakkını sınırlasa bile geçersiz değildir, hüküm ve sonuç doğurur. Kaldı ki TBK. m. 168/II, yasaklayıcı bir ifade içermemektedir. Sadece diğer müteselsil borçluların zararına olarak alacaklının durumunu iyileştirdiği borçlu varsa bunun sonuçlarına kendisinin katlanmasını öngörmektedir. Burada ifade bulunan borçlunun uğradığı zarardan sorumluluk, diğer müteselsil borçluya değil alacaklıya yüklenmiştir. Böylece alacaklı, diğerlerinin zararına olarak, borçlulardan birinin durumunu iyileştirdiğinde bunun sonuçlarına kendisi katlanmış olur. Söz konusu iyileştirme sebebiyle rücu hakkı sınırlanan veya ortadan kalkan borçlu, bu zararını yani iç ilişkideki payından fazla ödediği kısmı, alacaklı kendisine ifa talebinde bulunduğu anda bu oranda yansıtır. Örneğin iç ilişkide borcun 4 bin TL.'sinden M1'in, 6 bin TL.'sinden M2'nin sorumlu olduğu, 10 bin TL.'lik bir müteselsil borçta, M1 taşınmazı üzerinde kendi borcu için ipotek tesis eder, alacaklı da bunu terkin ettirirse, M1 aciz haline düştüğünde borcun tamamını ödemek durumunda olan M2, rehni terkin edilmesi sebebiyle rücu hakkı sınırlandırıldığı için sadece 6 bin TL. ödemekle borçtan kurtulur. Kalan 4 bin TL., M1'in durumunu iyileştirmesi sebebiyle alacaklının katlanacağı zararı oluşturur. Burada alacaklının durumunu iyileştirdiği borçlunun hangi anda aciz halinde olduğunun bir önemi olmamalıdır. Ancak ifadan önce veya sonra olmasına göre alacaklıdan talep biçimi değişir. Alacaklının, kendi borcu için verdiği rehni terkin ettirerek durumunu iyileştirdiği borçlu, eğer ifa gerçekleşmeden aciz haline düşerse kendi payından fazla olan kısmı ifa etmekten kurtulur. İfa gerçekleştikten sonra rücu aşamasında aciz hali ortaya çıkarsa kendi payından fazla ödediği kısmı bu sefer alacaklıdan geri isteyebilir. Çünkü borçlunun borcun tamamını ödeyerek, rücu edemeyeceği miktarı da ifa etmek durumunda kalması, ifade bulunan borçlunun somut zararıdır. Üstelik rehni terkin ettirmek suretiyle alacaklı bu duruma yol açmıştır. O halde lehine işlem yaptığı borçlunun iç ilişkideki payını, bu sebeple kendi payından fazla ödemek zorunda kalan diğer müteselsil borçluya iade etmelidir. Aynı şekilde terkinin ivazlı olup olmadığının da bir önemi yoktur. Alacaklı her iki halde de ortaya çıkan zarara katlanır⁴⁵.

Rehin veren borçlulardan biri değil de üçüncü kişi ise o zaman TBK. m. 168/II, uygulama alanı bulmaz. Alacaklının, üçüncü kişinin borç için verdiği

⁴⁴ Oğuzman/Öz, s. 474.

⁴⁵ Akıntürk, s.160; Oğuzman/Öz, s.474.

rehni terkin ettirmesi bu kapsamda değerlendirilmemektedir⁴⁶. TBK. m. 168/II, açıkça alacaklının müteselsil borçlulardan birinin durumunu iyileştirmesi haline özgü olarak bu sonucu düzenlemiştir.

III. DIŞ İLİŞKİNİN MÜTESELSİL BORÇLULAR AÇISINDAN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. Genel Olarak

Bu kısımda Borçlar Kanunu'nda ve doktrindeki genel anlayışa uygun olarak, müteselsil borçlular ile alacaklı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişki, borçluların alacaklıya karşı yükümlülükleri ve sahip oldukları savunma imkânları şeklinde karşımıza çıkar. Aynı borç için birden fazla borçlunun sorumluluk altına girmesi, bir takım özel düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılar. Örneğin borçlulardan birinin alacaklı ile yapacağı işlemin diğer borçluları nasıl etkileyeceği veya borçluların sorumluluktan kurtulabilmelerinin mümkün olup olmadığı meselelerinin incelenmesi gerekir. Dış ilişki, borçlular ile alacaklı arasındaki hukuki durumu bu açılardan değerlendiren TBK. m. 163-166 hükümleriyle düzenlenmiştir Borçlar Kanunu'nun dış ilişki ile ilgili hükümleri borçluların alacaklıya karşı sorumlulukları (TBK. m. 163), savunmaları (TBK. m. 164), bireysel davranışları (TBK. m. 165) ve borcun sona ermesi (TBK. m. 166) başlıklarını taşımaktadır.

Konu, bir borçlu ile alacaklı arasındaki durum ve işlemlerin diğer borçlulara etkisine göre incelenmiş, borçluların sorumlulukları ve savunmaları değerlendirilmiştir. Borçlar Kanunu'nda dış ilişki hükümleri arasında düzenlenmiş olan borçluların bireysel davranışlarının sonuçları (birbirlerinin durumunu ağırlaştıramamaları) (TBK. m. 165), bu hükmün etkisini müteselsil borçlular arasında göstermesi sebebiyle, doktrindeki temayüle uygun olarak burada incelenmemiştir. Yine aynı başlıkta düzenlenen borcun sona ermesi (TBK. m. 166), aslında ayrı bir konu olmasına rağmen, borçluların alacaklıya ileri sürebilecekleri ortak savunmalar çerçevesinde, sınırlı olarak incelenmiştir. O halde önce müteselsil borçluların alacaklıya karşı olan sorumluluklarını ve ardından sahip oldukları savunma imkânlarını değerlendirmek gerekir.

2. Borçluların Alacaklıya Karşı Yükümlülüğü

Türk Borçlar Kanunu, "Borçluların Sorumluluğu" başlıklı hükmü ile müteselsil borçluların alacaklıya karşı yükümlülüğünü düzenlemiştir (TBK. m. 163). Hükme göre alacaklı borcun tamamını veya bir kısmını, isterse

⁴⁶ Akıntürk, s. 160.

borçluların tümünden isterse sadece birinden talep edebilir. Borcun tamamı ödeninceye kadar borçluların sorumluluğu devam eder. Böylece borçluların sorumluluğunun, miktar ve süre olarak sınırı belirlenmiştir. TBK. m. 163 hükmü, bir yandan alacaklının müteselsil borçlulara karşı sahip olduğu hakları, diğer yandan borçluların alacaklıya karşı sorumluluklarını düzenlemektedir. Zira alacaklı için hak olarak düzenlenmiş talepler, aynı zamanda müteselsil borçlular için bir sorumluluk teşkil eder.

Müteselsil borçlular, borcun tamamından sorumludur. Bu öyle bir sorumluluktur ki her bir borçlu, borcun tamamını tek bir borçlu gibi ifa ile yükümlüdür⁴⁷. Borçlular iç ilişkideki paylarından bağımsız olarak, alacaklı talebini yönelttiğinde onu tatmin etmek durumundadır. Müteselsil borçlulardan birinin yapılan sözleşmede herhangi bir menfaati ve buna bağlı olarak iç ilişkide sorumlu olduğu bir payı da bulunmayabilir. Asıl menfaati olan borçlu ile hareket ederek, alacaklıya teminat sağlanan böyle bir ihtimalde dahi sonuç değişmez⁴⁸. Bu sebeple borçlular kendi payına düşenden fazlasını ifa etmeyeceğini alacaklıya karşı ileri süremez. Bu husus, alacaklının durumunu kuvvetlendirirken, borçlunun durumunu kötüleştirmemekte, borçluya iç ilişkide tanınan rücu hakkı ile onun sadece kendi payı oranında sorumlu olmasını sağlamaktadır (TBK. m. 167/II).

Müteselsil borçlular, borcun tamamen ifasına kadar sorumludurlar. Alacaklı tam olarak tatmin edilmediği sürece borçluların sorumlulukları devam eder. Örneğin borcun bir kısmını ifa eden borçluya karşı alacaklı, tekrar talepte bulunabilir. Aynı şekilde müteselsil borçlunun, borca konu eşyanın kendi elinde bulunmadığı, diğer borçluda bulunduğu şeklinde bir savunma yapması da söz konusu değildir⁴⁹.

Borçlular bakımından borcun temel sona erme biçimi olan ifada, alacaklının tatmin edilmiş olması o kadar önemlidir ki borçlulardan biri aleyhine açılan davada mahkeme bu borçlunun aleyhine ifaya hükmetmiş olsa bile diğer borçluların sorumluluğu ortadan kalkmaz⁵⁰. Ne zaman alacaklı tam olarak tatmin edilir, o zaman tüm müteselsil borçlular borçtan kurtulurlar.

⁴⁷ Akıntürk, s. 162; Schwenger, s. 529, N. 88.18; Von Büren, s. 94.

⁴⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 297.

⁴⁹ Akıntürk, s. 163.

⁵⁰ Akıntürk, s. 164; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 286.

Borçlular arasındaki teselsül; ifa veya diğer sona erme sebepleri dışında alacaklının bundan feragati ile de sona erer⁵¹.

3. Müteselsil Borçluların Alacaklıya Karşı Sahip Olduğu Ortak Savunmalar (Def'i ve İtirazlar)

a) Genel Olarak

Borçluların alacaklıya karşı olan sorumluluğuna bağlı olarak, savunma sebeplerinin alacaklıya yöneltilmesine imkân verilmiştir. TBK. m. 164, bu konuyu düzenlemiştir. Borçluların savunmaları başlıklı bu hükümde, ortak savunmaların ileri sürülmesi yanında, bunu yapmamanın sonucu da düzenlenmiştir. Müteselsil borçlular alacaklıya karşı hem ortak hem de şahsi savunmalarda bulunabilirler. TBK. m. 164/II'ye göre ortak savunmaları yapmayan müteselsil borçlu, diğer borçlulara karşı sorumlu olur.

Ortak savunmaların ileri sürülmesi, kanaatimizce müteselsil borçlular açısından bir külfet teşkil eder⁵². Eğer müteselsil borçlu, ortak savunmayı ileri sürerse rücu hakkından yararlanır, ileri sürmezse bu hakkını kaybetmiş olur. Hukukumuzda külfet olarak nitelendirilen bu tarz yükümlülüklerin ortak özelliği, külfetin yerine getirilmesi halinde bir haktan yararlanma imkânının doğması, ileri sürülmediği takdirde bu haktan yararlanmanın söz konusu olmamasıdır. Örneğin, ayıba karşı tekeffül hükümleri (TBK. m. 223) bunun tipik örneğidir. Bu hükümlerden yaralanmak için kanunun borçluya yüklediği muayene ve ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesi gerekir. Müteselsil borç ilişkisinde de durum böyledir. Rücu hakkından yararlanmak isteyen müteselsil borçlu, alacaklı kendisinden ifa talebinde bulunduğu anda ortak savunmaları yapmalıdır. Aksi halde bu yüzden diğer borçlulara verdiği zarar oranında iç ilişkide sorumlu olur (TBK. m. 164/II).

Müteselsil borç ilişkisinde ortak savunma, "*borçluların tümüne ortak bir şekilde tanınmış olan ve müteselsil borcun sebebinden veya konusundan*

⁵¹ "Müteselsil sorumlulardan biri hakkındaki davadan feragat edilmesi diğer müteselsil sorumlu yönünden de teselsülden feragat niteliğini taşıyor ve böylece müteselsil sorumlu olan diğer davalı da sorumluluktan kurtulmuş olur". Y. 17. HD. 08.11.2016, 15774, 10208 (KBİBB). Aynı yönde, Akıntürk, s. 164.

⁵² Aynı yönde Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1632; Kılıçoğlu, s. 935; Kapancı, s. 172.

doğan" savunmalardır⁵³. Bu savunmalar, def'i ve itiraz şeklinde ortaya çıkabilir⁵⁴ (TMK. m. 164/I).

b) Ortak İtirazlar

İtirazlar genel itibariyle borcun doğmadığına, geçerli olmadığına veya sona erdiğine ilişkindir⁵⁵. Bunları her bir müteselsil borçlu ileri sürebilir hatta ileri sürmediği takdirde diğerlerine karşı sorumlu olur (TBK. m. 164/II). Müteselsil borçlular itiraz olarak; irade beyanlarının birbirine uygun olmadığını, borcun dayandığı sözleşmenin şekle aykırılığını, tarafların ehliyetsizliğini, borcun imkânsız, hukuka veya ahlaka aykırı olduğunu, muvazaalı bulunduğunu ya da ifa, takas gibi borcu sona erdiren sebeplerle ortadan kalktığını ileri sürebilirler⁵⁶. Ortak itirazlar daha ziyade sözleşmeden doğan müteselsil borçlarda ortaya çıkar. Kanundan doğan özellikle haksız fiilden doğan müteselsil borçlarda bu ihtimallerin ortaya çıkması daha sınırlıdır.

İrade beyanlarının birbirine uygun olmaması, borcun doğmadığı anlamına gelir. Örneğin borcun ortaya çıkmadığı veya borçluların müteselsil borçlu olmak konusunda iradelerinin olmadığı ileri sürülmesi böyledir. Bu tür bir itirazın ileri sürülebilmesi, öncelikle sözleşmeden doğan müteselsil borçlarda söz konusu olur. Zira kanundan doğan borçların bazılarında (örneğin haksız fiilden doğan müteselsil borçta), tarafların iradesi müteselsil borcun doğması için esas teşkil etmediği, borcun kaynağı kanun olduğu için iradenin burada bir etkisi bulunmamaktadır. İradenin borcun ortaya çıkışında etkili olmaması, bunun bir itiraz olarak ileri sürülmesini engeller.

⁵³ Eren, s. 1230; Oğuzman/Öz, s. 462; Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1632.

⁵⁴ TBK. m. 164'e tekabül eden eBK. m. 143'te müşterek def'ilerden söz ediliyordu. Kanununun ifadesi her ne kadar def'i kavramıyla kaleme alınmış olsa da doktrin ve uygulamada def'i ve itirazları da kapsayacak şekilde geniş anlaşılıyordu (Von Tuhr, s. 794; Akıntürk, s. 165; Eren, s. 1230; Oğuzman/Öz, s. 462-463; Acar, Müteselsil, parç. 29). TBK. m. 164, bu anlayışa uygun olarak, def'i ve itirazları ayrı ayrı zikrederek, ortak savunma olarak bunların ileri sürülebileceğini düzenlemektedir.

⁵⁵ Eren, s. 1230; Oğuzman/Öz, s. 463, 464.

⁵⁶ Von Tuhr, s. 795; von Büren, s. 95; Von Tuhr/Escher, s. 306; Honsell/Vogt/Wiegand, Art. 145, N. 1; Schwenger, s. 529, N. 88.19; Eren, s. 1230; Oğuzman/Öz, s. 463; Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1632; Canyürek, s. 62; Kılıçoğlu, s. 935; Kapancı, s. 173.

Şekle aykırılık iddiası, hem sözleşmeden hem kanundan doğan müteselsil borç ilişkilerinde söz konusu olabilir. Borçlular sözleşmenin şekle aykırı olduğunu ileri sürebilirler. Örneğin taşınmaz satış vaadi sözleşmesinin borçlusu, miras ortaklığı olabilir ve bu ortaklığın mirasçuları elbirliği mülkiyetini sona erdirmemişlerse alacaklıya karşı müteselsilen sorumlu olurlar. Taşınmaz satış vaadi, hukukumuzda şekle bağlıdır (TBK. m. 29; Noterlik K. m. 60). Şekle uyulmaması, müteselsil borçluların bunu alacaklıya karşı itiraz olarak ileri sürebilmelerini mümkün kılar. Satış vaa dinin şekle aykırı olduğunu ileri sürmek, hakkın kötüye kullanılması teşkil etmediği müddetçe mümkündür. Öte yandan kanundan kaynaklanan bir müteselsil borç olan haksız fiilden doğan müteselsil borçta, şekle aykırılık söz konusu olmaz. Taraflar şekle tabi olmayan bir sözleşmeyi şekle tabi kılabilirler. Örneğin borca katılma yoluyla müteselsil borcun doğduğu durumlarda, katılan sözleşme şekle tabi bir sözleşme ise borca katılanın da aynı şekle uygun hareket etmesi gerekir.

Ehliyetsizlik iddiası ise borçlu ve alacaklı bakımından ayrı ayrı incelenmek gerekir. Sözleşmeden doğan müteselsil borçlulukta, borçluların ehliyetsizliği, sözleşmeyi geçersiz kılar⁵⁷. Alacaklının talebine karşı müteselsil borçlular bir ortak itiraz olarak ehliyetsizliği ileri sürebilirler. Ancak, borçluların tümünün ehliyetsiz olması zayıf bir ihtimaldir. Borçlulardan birinin veya birkaçının ehliyetsizliği, ortak bir itiraz olarak ileri sürülebilir mi sorusu burada tartışılabilir. Aslında borçlulardan birinin ehliyetsizliği kişisel bir itirazdır. Bununla birlikte bazı hallerde ortak itiraza dönüşebilmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Bu görüşe göre diğer borçlular, içlerinden birinin veya birkaçının ehliyetsiz olduğunu bilselerdi böyle bir sözleşme yapmazlardı veya bu şekilde yapmazlardı, denilebiliyorsa sözleşmenin tümü geçersiz olmalı, bu sonuca varılamıyorsa TBK. m. 27/II uyarınca kısmi hükümsüzlük kabul edilmelidir⁵⁸. Kanaatimizce müteselsil borçlulukta kanunun tercih ettiği taraf alacaklıdır. Müteselsil borcu oluşturan her bir borç birbirinden bağımsızdır. Bu sebeple borçlulardan birinin ehliyetsizliği kişisel itirazdır, sadece kendisi ileri sürebilir, diğer borçlular durumu bilse de bilmesede sonuçlarına katlanmalıdır.

Kanundan doğan müteselsil borçlulukta, borçlulardan her birinin ehliyetsizliğini ileri sürebilmesi mümkündür. Ancak haksız fiilden doğan

⁵⁷ Eren, s. 1230.

⁵⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 313; Akıntürk, s. 194; Oğuzman/Öz, s. 463; Canyürek, s. 45; Kapanıcı, s. 172; Von Tuhr/Escher, s. 305.

müteselsil sorumlulukta, borçlulardan biri ehliyetsiz de olsa sorumlu bulunduğu hallerde ehliyetsizliğine rağmen tazminat ödemek durumunda kalabilir. Örneğin, zarar verenlerden biri tam ehliyetsiz olsa bile hakkaniyet sorumluluğu onun zarar görene tazminat ödemesini gerektirebilir (TBK. m. 65).

Müteselsil borçlular, alacaklının ehliyetsizliğini de ileri sürebilirler⁵⁹. Alacaklının ehliyetsizliği, sözleşmeden doğan müteselsil borçlulukta ileri sürülebilecek bir itirazdır. Haksız fiilden doğan müteselsil borçlulukta, amaç genellikle alacaklıyı korumak olduğu için alacaklının ehliyetsizliği bir itiraz olarak ileri sürülemez. Bir başka deyişle alacaklı tam ehliyetsiz olsa bile müteselsil borçlular ona karşı sorumlu olmaya devam ederler.

Hukumumuzda temel kural, sözleşme konusu borcun imkânsız, hukuka ve ahlaka aykırı olmamasıdır (TBK. m. 27). Bu çerçevede konusu imkânsız olan, hukuka veya ahlaka aykırı olan sözleşmeler geçersizdir. Bu geçersizliğin sonucu olarak müteselsil borçlular, bunu ortak bir itiraz olarak alacaklıya karşı ileri sürebilirler. Ancak bu ihtimalin sözleşmeden doğan müteselsil borçlulukta ortaya çıkabileceğini, kanundan doğan müteselsil borçlarda ise söz konusu olamayacağını söylemek gerekir. Zira kanundan doğan böyle bir borç, kanunun öngördüğü şartların meydana gelmesiyle ortaya çıkar. Kanundan doğan şartların bu şekilde tecelli etmesi ise söz konusu olamaz.

Müteselsil borcu doğuran hukuki işlemin muvazaalı olması ihtimali ortaya çıkabilir. Muvazaa sebebiyle ileri sürülecek itiraz⁶⁰ özellikle sözleşmeden doğan müteselsil borçlarda ortaya çıkar. Zira muvazaa, tarafların anlaşarak üçüncü kişileri aldatma isteklerini içerir⁶¹. O halde haksız fiilden, sebep sorumluluğundan doğan müteselsil borçlarda kanundan kaynaklanan bir sorumluluk bulunduğu, tarafların iradesinden kaynaklanan bir müteselsil

⁵⁹ Gautshi, s. 22; Von Tuhr, s. 705; Kapancı, s. 171.

⁶⁰ Muvazaalı bir sözleşme batıl olduğu için taraflar muvazaayı ileri sürmese bile bunun, hâkim tarafından re'sen göz önüne alınacağı kabul edilmektedir (Eren, Mülkiyet, s. 223; Atamulu, s. 123). Yargıtay da aynı görüştedir. "...hakimin muvazaayı istek olmaksızın re'sen göz önünde tutması gerekir." YHGK. 22.06..1983, 1-497/719 (naklen Atamulu, s. 123, dpn. 61). Hâkim görüş bu olmakla birlikte muvazaalı işlemin varlığının ancak taraflarca ileri sürülebileceği, kamu düzeniyle ilgili olmadığı veya en azından sınırlı biçimde göz önünde tutulması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Söz konusu görüşler ve eleştirileri için bkz. Atamulu, s. 123.

⁶¹ Atamulu, s. 25 vd.; Eren, s. 382.

borç oluşmadığı için muvazaaya ortaya çıkmaz⁶². Ancak bunun dışında müteselsil borcun kaynağını teşkil eden borç ilişkisi muvazaalı olduğunda, borçlular bunu ortak itiraz olarak alacaklıya karşı ileri sürülebilirler.

İleri sürülebilecek ortak itirazlar sadece, borcun doğmadığı veya geçerli olmadığı yönündeki itirazlar değildir. Borcun sona erdiği de bir itiraz olarak ileri sürülebilir (TBK. m. 166). Borcun tipik sona ermesi ifadır. Müteselsil borçlulardan biri ifada bulunarak borcu sona erdirebilir. Borcun ifa edildiğinin ileri sürülmesi bir itirazdır. Bütün borçluları, borçtan kurtaracak bir etkisi olur. Kısmi ifa gerçekleşmişse, bunun da alacaklı talepte bulunduğu ileri sürülmesi gerekir. Böyle bir durum, diğer borçluları ifa oranında borçtan kurtarır.

İfa yerini tutan eda, alacaklının temerrüdü sebebiyle borcun tevdi⁶³ sonuçları itibariyle ifa gibi değerlendirilir⁶⁴. Ancak ifa dışında borcu sona erdiren haller de vardır⁶⁵. Borcu sona erdiren haller gerçekleşince artık müteselsil borç ortada kalmayacağından bundan sorumlu olunmayacaktır. Sona erme biçimleri farklı olabilir de hem sözleşmeden doğan müteselsil borçta hem de kanundan doğan müteselsil borçta bu, ortak itiraz olarak borçlular tarafından ileri sürülebilir.

c) Ortak Def'iler

Def'iler, müteselsil borçlulara borcun ifasından kaçınma imkânı verir. Zamaşımı def'i, borcun muaccel olmadığı def'i ve ödemezlik def'i, müteselsil borçluların ileri sürülebileceği ortak def'ilerdendir⁶⁶.

Zamaşımı def'i, müteselsil borcun sözleşme ve kanunundan doğması halinde ileri sürülebilecek bir def'idir. Borç kanundan da doğsa sözleşmeden de doğsa tabii olduğu bir zamaşımı süresi vardır. Bu süre dolduktan sonra,

⁶² Atamulu, s. 35; Eren, s. 382.

⁶³ Tevdi edilen şey geri alınırsa borç, tüm müteselsil borçlular için yeniden doğar. Von Tuhr, s. 800; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 299.

⁶⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 298; Oğuzman/Öz, s. 467;

⁶⁵ İbra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, imkânsızlık, aşırı ifa güçlüğü, takas, zamaşımı (TBK. m. 131-161) borcu sona erdiren sebepler olarak Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanunda ayrı bir başlık altında düzenlenmemekle birlikte, muhtelif hükümlerde borç ilişkisini sona erdiren hallerden bahsedilmektedir. Bunlardan başlıcaları bozma sözleşmesi, fesih, feshi ihbar, dönme, geri alma, iptal olarak sayılabilir (Eren, s. 1283 vd. ; Akıncı, s. 292)

⁶⁶ Eren, s. 1230; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 301; Canyürek, s. 62.

borç sona ermez. Ancak alacaklı talebini, söz konusu süre içinde ileri sürmemiş olursa, daha sonra talepte bulunduğu borçlunun zamanaşımı def'i ile karşılaşır ve borçlu artık borcu ödemekten kurtulur. Zamanaşımı, müteselsil borç konusunda özel bir önem taşır. Nitekim TBK. m. 153 ile bu konuyu ayrıca düzenleyerek bunu ortaya koymuştur.

Borç muaccel olmadığında, alacaklı borçludan ifayı isteyemez. İsterse, borçlunun henüz borcun muaccel olmadığı def'ini ileri sürerek vadeye kadar ifayı erteleyebilmesi mümkündür. Özellikle sözleşmeden doğan müteselsil borçlarda, alacaklı muaccel olmamış borcu talep ettiğinde bu def'i ile karşılaşabilir. Kanundan doğan müteselsil borçlarda, borç kanundan doğan şartların yerine gelmesiyle ortaya çıktığı için muacceliyetten ziyade bu şartların oluşup oluşmadığı ihtilafli olabilir. Böyle bir durum ise def'i değil bir itiraz olarak ileri sürülebilir. Zira itirazlar, bir hakkın değil bir olayın ileri sürülmesidir. Bir başka deyişle hakkın doğmadığına veya sona erdiğine ilişkin olayların ileri sürülmesi itiraz teşkil eder⁶⁷. Kanundan doğan müteselsil borcun şartlarının oluşmadığını ileri sürmek (örneğin tüketici hukukunda, bağlı kredilerde kredi verenin, verilen kredinin bağlı kredi olmadığını, bağlı kredi olması için TKHK. m. 30'da aranan şartların gerçekleşmediğinin ileri sürmesi) böyledir.

Ödemezlik def'i, iki tarafa borç yükleyen ve karşılıklı edimleri havi olan borçlarda söz konusu olur. Taraflardan biri edimini ifa etmeden diğerinin borcunu ifa etmek zorunda kalmamasını, bir başka deyişle tarafların karşılıklı olarak aynı zamanda ifada bulunmalarını sağlar. Karşılıklı edimleri içeren ve borçlu tarafın birden çok olup bu sorumluluğu yüklediği hallerde, alacaklı edimini ifa etmeden müteselsil borçlular edimlerini ifa etmek zorunda değildirler⁶⁸. Bu sebeple daha ziyade sözleşmeden doğan müteselsil borçlarda söz konusu olur. Kanundan doğan müteselsil borçlardan haksız fiilden kaynaklanarlarda, böyle bir ilişki bulunmadığı için bu def'i ileri sürülemez. Ancak karşılıklı edimleri içeren bir sözleşme ilişkisini temel alan kanundan doğan müteselsil borç varsa bu def'i ileri sürülebilir. Örneğin 6502 sayılı TKHK.'nun ayıpla ilgili hükümleri, ayıplı malı satanı, üreteni, ithal edeni ayıptan dolayı müteselsilen sorumlu tutar (TKHK. m. 11). Bu sorumluluk içerisinde tüketici sözleşmeden dönüyorsa tarafların o zamana kadar aldıklarını

⁶⁷ Eren, s. 75.

⁶⁸ Von Tuhr/Escher, s. 305; Shcwenzer, s. 529, N. 88.19; Oğuzman/Öz, s. 470.

birbirlerine iade borcu kapsamında ödemezlik def'inin ileri sürülmesi söz konusu olabilir.

d) Ortak Savunmaların Yapılması

Ortak savunmaların bulunması ve ileri sürülmesi kadar bu savunmaların yapılması ve etkileri de önem arz eder. Bu konudaki tartışma, bunun tüm borçlular tarafından mı ileri sürüleceği yoksa borçlulardan birinin ileri sürmesinin yeterli mi olacağı noktasındadır. Bir başka deyişle, ortak savunmaya sahip bir müteselsil borçta, borçlulardan biri bu savunmayı yaptığında bundan diğer borçlular da yaralanabilecek mi, sorusu cevaplanmalıdır. Burada ortak savunma teşkil eden hususun niteliği önemlidir. Alacaklının müteselsil borçlulara açtığı davada ileri sürülen ortak savunma itiraz niteliğindeyse ise (örneğin, borçluların ehliyetsizliği, borcun ifa edildiğinin ileri sürülmesi gibi) bunun sonuçlarından tüm müteselsil borçlular yararlanırlar. İtiraz teşkil eden durum, taraflar ileri sürmese bile dava dosyasından anlaşılıyorsa hâkim görevinden ötürü dikkate alır. Borçlulardan biri, ileri sürdüğü itirazla borcun sona ermesini sağlamışsa, bu durumdan itirazı ileri sürmeyen müteselsil borçlular da yararlanır ve borçtan kurtulurlar⁶⁹. Ancak ileri sürülen savunma, def'i niteliğindeyse, tam olarak bu sonuç ortaya çıkmaz. Def'iler borcun ifasını erteleyen veya ifa yükümlülüğünü ortadan kaldıran savunmalardır. Bu sebeple ortak savunma niteliğindeki def'in borçlulardan biri tarafından ileri sürüldüğünde bunun diğer borçlulara etkisini ayrıca değerlendirmek gerekir.

Def'ilerin özelliği, sadece ileri süren kişi bakımından etkili olmalarıdır. Def'i ileri süren kişi dışındakilere bu etkinin sirayet edeceği kabul edilirse, def'iyen itiraz niteliği kazandırılmış olur. Bu sebeple TBK. m. 164'te ortak def'ilerden söz edilmiş olsa da ortak def'ilerin ileri sürülmesi, diğer borçlulara etki etmez, onları alacaklıya karşı borçtan kurtarmaz, sadece ortak def'i ileri sürmeyen borçlu için iç ilişkide etkili olur. Doktrinde borcun ifasını erteleyen def'iler bakımından (borcun muaccel olmadığı def'i ve ödemezlik def'i), müteselsil borçlulardan birinin bunu ileri sürmesinin diğer borçluları etkilemeyeceği kabul edilmektedir⁷⁰. Zamanaşımı def'i ise aynı görüş

⁶⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 308; Akıntürk, s. 167.

⁷⁰ "Birlikte dava edilen borçlulardan yalnız birinin ileri sürdüğü def'i, borçtan kurtarıcı mahiyette olmadıkça diğer borçlulara sirayet etmez. Mesela borçlulardan biri BK.'nun 81 (TBK. m. 97), dayanan bir def'i ileri sürerse, bundan sözü edilen hükme

çerçevesinde şöyle değerlendirilmektedir: Zamanaşımı borcu sona erdirmemekle birlikte, ifa yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir def'dir. TBK. m. 166/II, "alacaklı tatmin edilmeden müteselsil borçlulardan biri borçtan kurtulmuşsa diğer borçlular bundan ancak durumun veya borcun niteliğinin elverdiği ölçüde yararlanabilirler." Şeklinde. Bu da ortak def'i ileri süren borçlunun, iç ilişkideki payı oranında diğer borçluların borçtan kurtulacağı anlamına gelir⁷¹. Ancak Yargıtay uygulamasına göre müteselsil borçlulardan birinin ileri sürdüğü zamanaşımı def'inden diğer borçlular yararlanamaz⁷². Yargıtay burada borcu sona erdiren bir sebebin bulunmadığını, esasen bu yönde bir kanun hükmünün de bulunmadığını, zamanaşımının hâkim tarafından re'sen gözönünde tutulacak bir savunma teşkil etmediğini, zamanaşımı def'ini ileri sürmeyen borçlunun gerçek iradesinin borcu ödemek veya borcun bulunmadığını yargılama sonunda ispat etmek olabileceğini, bu yüzden diğer borçlulara etki etmeyeceğini kabul etmektedir. Yargıtay'ın yerleşmiş bu görüşü aynı yazarlarca eleştirilmekte, zamanaşımının borcu sona erdiren değil, ifa yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir savunma olduğu, TBK. m. 166/II, (eBK. m. 145/II)'deki hükmün bu tarz durumları düzenlediği, TBK. m. 166'nın müteselsil borçlulardan birinin borçtan kurtuluşunun diğerlerine etkisiyle ilgili olduğu, borçlulardan birinin ileri sürdüğü def'in diğer borçlularca ileri sürülmüş sayılıp sayılmayacağı konusunda bir hüküm içermemekle

dayanmayan diğer borçlular hiçbir şekilde faydalanamaz." Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 310.

⁷¹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 308; Akıntürk, s. 167.

⁷² "Müteselsil borçluluğun en belirgin özelliği; alacaklıya karşı borçlulardan her birinin; edimin tamamından sorumlu olması, başka bir ifade ile alacaklının borçlulardan hepsini birden takip ya da dava edebileceği gibi bunların içinden dilediği birini veya birkaçını dava ya da takip edebilmesi ise de; bu özellik, müteselsil borçların nispi bağımsızlığını ortadan kaldırır nitelik taşımamaktadır. Müteselsil borçların nispi bağımsızlığı ilkesinin zamanaşımı yönünden sonuçları ise; müteselsil borçlulukta, zamanaşımının borçlulardan biri bakımından durmasının diğer borçlulara sirayet etmemesi; müteselsil borçlulardan birinin ileri sürdüğü zamanaşımı def'inden bunu ileri sürmemiş olanların yararlanmalarının mümkün bulunmamasıdır. Zamanaşımı def'i, borcu ortadan kaldırmayıp bunu ileri sürene borcu yerine getirmekten kaçınma yetkisi verdiğinden, teselsül hükümlerine dayalı olarak açılmış olan eldeki davada, zamanaşımı def'inin ancak bunu ileri süren müteselsil borçlu hakkında hüküm doğurur, diğer borçlular yönünden hüküm ifade etmez." Y. 10. HD. 18.10.2016, 24079, 12605; Y. 10. HD. 28.12.2017, 24343/ 9409 (KBİBB).

birlikte, borçlunun artık bu def'i ile birlikte ifaya zorlanmaktan kurtulacağı belirtilmektedir⁷³.

Alacaklı davayı tüm müteselsil borçlulara karşı açmış olsa da sadece içlerinden birine karşı açmış olsa da zamanaşımı def'ini hangi müteselsil borçlu ileri sürerse sonuçlarından kendisi yararlanır. Zamanaşımı ileri sürülmeden, hâkim bunu resen göz önüne alamaz (TBK. m. 161). Bütün borçlular için aynı zamanaşımı süresi işlemiş ve dolmuş olsa da durum değişmez. Zamanaşımının bir def'i olmasının hem teorik hem de uygulamadaki sonucu budur.

TBK. m. 166/II (eBK. m. 145/II; OR Art.147/II) ibranın etkisi ile ilgili ayrıca bir düzenlemenin olmadığı önceki Borçlar Kanunumuzda daha ziyade ibranın sonuçları bakımından değerlendiriliyordu⁷⁴. Hükümde geçen "borçtan kurtulma" ifadesi ile kastedilenin, zamanaşımını kapsadığı görüşü, borçlulardan birinin ileri sürdüğü zamanaşımının, diğer borçluları da alacaklıya karşı ifaya zorlamaktan kurtaracağı sonucuna götürmüştü. Ancak zamanaşımının, def'i olması ve sadece ileri süren borçlu açısından etkili olması sebebiyle bu görüşe katılmıyoruz. Ortak def'i biçiminde ortaya çıkan zamanaşımı, onu ileri sürmeyen borçluları etkilemez sadece rücu ilişkisi bakımından önem taşır⁷⁵.

Dış ilişki açısından, doğurduğu sonuçlar çerçevesinde temyiz konusu da burada tartışılabilir. Her şeyden önce belirtilmelidir ki, temyiz bir borçtan kurtarma sebebi veya bir savunma imkânı elbette değildir. Müteselsil borçlulardan biri mahkeme kararını temyiz eder, diğerleri etmezse ve temyiz sonunda hüküm bozulursa bunun diğer borçlular üzerindeki etkisi nasıl olur? Temyizle bozulan hükümden temyiz etmeyen borçlular yaralanamaz. Bu şekilde ortaya çıkan durum, TBK. m. 166/II anlamında bir borçtan kurtuluş sebebi değildir. Örneğin M1, M2, M3'ün müteselsilen sorumlu olduğu 9 bin TL. borçta, M1 mahkemenin kararının temyiz etse, M2 ve M3 temyiz etmeseler ve temyiz sonunda bozulan hükümlerle tazminat borcu 7 bin TL.'ye

⁷³ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 309; Akıntürk, s. 168.

⁷⁴ İsviçre'de OR. Art.147, ibra ile ilgili özel düzenleme içermemektedir. 6098 sayılı TBK, bu maddeyi karşılayan TBK. m.166'ya üçüncü fıkra ekleyerek ibra için ayrı düzenleme yapmıştır.

⁷⁵ Aynı yönde Kapancı, s. 265. Tersine bir durumda, ortak zamanaşımı def'ini ileri sürmeden alacaklıya ifade bulunan müteselsil borçlu, diğer borçlulara karşı rücu hakkını kullandığında, bu sefer onlar, rücu hakkını kullanan müteselsil borçluya karşı zamanaşımı def'ini ileri sürebilirler. Oğuzman/Öz, s. 470.

inse, bu sonuçtan M2 ve M3 yararlanamaz. Alacaklı 7 bin TL için M1'e başvurabilir. M2 ve M3 ise 9 bin TL.'den sorumludur. M1 7 bin TL.'yi öderse, kalan 2 bin TL. artık M1'den istenemez. Alacaklı önce M2 ve/veya M3'e başvurursa ve onlar borcu ifa ederse, artık M1'e karşı talepte bulunamaz. Dış ilişki bakımından, alacaklı ile müteselsil borçlular arasında böyle bir sonuç ortaya çıkar. Ancak M1 her durumda en fazla 7 bin TL.'den sorumlu olur. Zira borçlular birlikte sorumlu olsalar da borçlar kural olarak birbirinden ayrı ve bağımsız kabul edilirler. Alacaklı borçlulardan birine dava açtığında, dava açılan borçlu bu davayı kaybederse, bu durumdan diğer borçlular etkilenmez. Bir başka deyişle borçlulardan biri aleyhine açılan dava kazanılmış olsa bile diğer borçlulara ayrıca dava açmak gerekir⁷⁶. O halde borçlulardan birinin temyiz yoluyla elde ettiği bozulan hükümden, temyiz etmeyen diğer borçluların yararlanması söz konusu olmamalıdır⁷⁷.

e) Ortak Savunmaları İleri Sürmemenin Sonuçları

Müteselsil borçlular alacaklıya karşı ortak savunmaları yapmazlarsa birbirlerine karşı sorumlu olurlar. Zira bu savunmaların yapılması, borçluların hem hakkı hem de yükümlülüğüdür⁷⁸. Borçlu ortak savunmaları ileri sürmezse, savunmayı ileri sürseydi borçtan kurtulacağı oranda, diğer müteselsil

⁷⁶ Oğuzman/Öz, s. 470; Akıntürk, s. 205; Canyürek, s. 93. Buna karşılık doktrinde borçlu ortak bir savunma ileri sürdüğü için alacaklı davayı kaybederse, buna ilişkin kesin hükümden diğer borçluların yararlanması gerektiği, davanın borçlu tarafından kazanılmasına sebep olan savunma sebebi, ortak değil de şahsi ise bu şekilde elde edilen kesin hükümden ise diğer borçluların yararlanamayacağı görüşü de savunulmaktadır. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 299; Akıntürk, s. 205. İsviçre'de lehe de olsa kesin hükmün diğer borçlulara etki etmeyeceği kabul edilmektedir, Von Tuhr/Escher, s. 311, 312. Yargıtay'ın kesin hükmün etkisinin diğer borçlulara etki etmeyeceği yönündeki kararları ve bu konudaki diğer görüşler için bkz. Canyürek, s.96 vd. Alman Hukuku'nda kesin hükmün lehe veya aleyhe de olsa diğer borçlulara etki etmeyeceği § 425 BGB de düzenlemiştir.

⁷⁷ Yargıtay'a göre "...karar kesin hüküm oluşturmazsa da rücu davası yönünden sorumluluk davasının kararı güçlü delil oluşturmaktadır." Aynı kararda "...Müteselsil borçlular arasındaki dava arkadaşlığı sebebiyle hükmü temyiz etmeyenler hakkında lehe ya da aleyhe verilen kararın kesinleştiği düşünülebilirse de kesinleşme sorumluluk davasına dair olup, ardından görülecek rücu davası yönünden yani borçlular arasındaki iç ilişki yönünden hüküm ifade etmez." Sonucuna varılmıştır. Y. 17. HD. 20.02.2017, 17049/1662 (KBİBB).

⁷⁸ Honsell/Vogt/Wiegand, Art. 145, N. 2; Eren, s. 1231.; Oğuzman/Öz, s. 464; Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1632.

borçlulara rücu hakkını kaybeder⁷⁹. Görüldüğü üzere bu savunmaları yapmamanın müteselsil borç ilişkisinin alacaklı ile olan kısmında borcu geçersiz kılma, sona erdirmeye veya erteleme gibi etkileri varken, borçluların kendi aralarında rücu hakkını kaybetmesine yol açmaktadır. Ancak bu kayıp rücu hakkının tamamen kaybedilmesi şeklinde değil, ortak savunma ileri sürülseydi borçtan ne oranda kurtulmak mümkün olacaksa o oranda gerçekleşir. Bununla birlikte borcun sona erdiği veya geçersiz olduğu yönündeki itirazlar bütün müteselsil borçluları borçtan kurtaracağı için, bu halde rücu hakkının tamamen kaybı söz konusu olabilir. Davada ortak savunma yapılmasına rağmen, mahkeme alacaklıya ifada bulunulmasına hükmederse, bu durumun ortak savunmayı yapan müteselsil borçlu aleyhine yorumlanmaması diğer borçlulara rücu imkânının elinden alınmaması gerekir⁸⁰.

Borçlunun kusuru olmadan savunmayı yapmayı ihmal etmesi halini ayrı değerlendirmek gerekir. Örneğin borcun ifa edildiğini bilmeden tekrar ifada bulunan borçlunun rücu hakkını kaybetmeyeceği ifade edilmektedir⁸¹. Kanaatimizce bu ihtimalde yani borcun bilmeden iki defa ödenmesinde müteselsil borçlunun rücu hakkını yitireceği kabul edilmelidir. Zira borçlunun diğer müteselsil borçlularla arasındaki ilişki, bu hususun ifada bulunmadan önce araştırılmasını gerektirir. Daha önce ödemede bulunan müteselsil borçlunun, bunu diğer borçlulara ihbar etmekle yükümlü olduğunda bahsetmek de mümkündür. Doktrinde TBK. m. 597 (eBK. m. 498)'e kıyasen böyle bir yükümlülükten bahsedilmektedir⁸². Ancak ifada bulunan borçlunun ihbarından ziyade ifadan önce diğer borçlunun ifada bulunulup bulunulmadığını araştırması müteselsil borç ilişkisinin niteliğine daha uygun görünmektedir⁸³. Nitekim doktrinde borçlulardan birinin davranışı diğer müteselsil borçluların hukuki durumunu etkiliyorsa, bilgi verme yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir⁸⁴. Aksi halde çift ifa meydana gelir ve alacaklı sebepsiz zenginleşir. Burada kusur kavramını ayrıca

⁷⁹ Von Tuhr, s. 796; Eren, s. 1230; Oğuzman/Öz, s. 465; Tercier/Pichoniaz (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1632; Gautschi, s. 22.

⁸⁰ Oğuzman/Öz, s. 465.

⁸¹ Von Tuhr, s. 796.

⁸² Von Tuhr, s. 796.

⁸³ Aynı yönde görüş için bkz. Von Tuhr, s. 796, dpn. 67.

⁸⁴ Gautschi, s. 23.

değerlendirmek gerekir. Alacaklıya ifada bulunan ve onu tatmin eden ancak durumu diğer borçlulara bildirmeyen müteselsil borçlu mu yoksa ifanın gerçekleştiği bildirilmediği için bir kez daha ifada bulunan müteselsil borçlu mu kusurludur? İfade bulunan borçlu bakımından, diğer müteselsil borçluya alacaklı talebini yönelttiğinde bunun bilgi ve kontrolünün yapılması gerektiği de düşünülebilir. Kaldı ki müteselsil borçlulara dava birlikte açılmakta, borçluların böyle bir davaya muhatap olduklarından haberleri olmaktadır. Örneğin bir doktor hastasını ameliyat ederken karnında makas unutsa; hasta, doktor ve doktorun çalıştığı hastane aleyhine dava açsa, doktor mahkeme dışında hastayla anlaşarak ödemedede bulursa, bundan haberi olmayan hastane hastaya tazminat ödese ve iç ilişkide doktora rücu davası açsa durum ne olacaktır? Haber vermeyen doktor mu, doktora sormayan hastane mi kusurlu kabul edilmelidir? Aslında sonuç alacaklıya kimin sebepsiz zenginleşme davası açacağına bağlanmaktadır. Zira ifade bulunan borçlu bunu bildirmemekle kusurlu dersek, ikinci kez ifade bulunan borçlu, kusursuz olacak ve rücu hakkını kaybetmeyecek, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme davasını, ilk ifade bulunan borçlu açacaktır. İkinci kez ifade bulunan borçlu önce diğer borçluya sormalıydı, sorsaydı ifayı öğrenirdi dersek, o zaman ikinci ifade bulunan kusurlu olacak, rücu hakkını kaybedecek ve alacaklıya sebepsiz zenginleşme davasını o açacaktır. Müteselsil borcu düzenleyen hükümler içerisinde ifade bulunan borçlunun veya ortak savunma teşkil eden herhangi bir durumun diğer borçlulara bildirilmesi gerektiğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Ancak borçluların ortak savunmayı yapmadıkları takdirde bundan sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Bu durumda kanaatimizce alacaklının ifayı ihbar yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak borçlunun ortak savunma teşkil edebilecek hususları bilmesi ve araştırması gerektiği düşünülebilir, zira bunlara dayanmaması halinde sorumlu tutulmuştur. O halde ifade bulunan borçlu bildirimde bulunmasa bile, diğer borçlu ifadan önce bu konuyu araştırmalı, borçlulara irtibata geçerek ona göre hareket etmelidir. Herhangi bir araştırma yapmadan alacaklı talep ettiğinde borcu tekrar ifa ederse kanaatimizce bunun sonuçlarına kendi katlanmalıdır⁸⁵. Bu durumda alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme davasını ikinci kez ifade bulunan borçlu açmalıdır. Araştırmasına rağmen ifayı öğrenememişse artık ilk

⁸⁵ Aynı yönde, Gautschi, s. 23.

ifada bulunan borçlu kusurlu olur ve sebepsiz zenginleşme davasını onun açması gerekir⁸⁶.

4. Kişisel Savunmalar (Def'i ve İtirazlar)

a) Genel Olarak

Müteselsil borçlulardan her birinin alacaklı ile arasındaki hukuki ilişkiden doğan savunmalara, kişisel savunmalar denir⁸⁷. Kişisel savunmalar, müteselsil borçluların şahsından doğarlar ve alacaklı ile kendi aralarındaki ilişkinin bir sonucudurlar. Bu savunmaların müteselsil borçlulara tanınmasının altında çokluk görüşü yatar⁸⁸. Çokluk görüşüne göre alacaklı ile müteselsil borçlular arasındaki her bir borç birbirinden bağımsız kabul edildiği için bu borçlardan kaynaklanan savunmaların ayrı ayrı ortaya çıkması mümkündür.

Müteselsil borç, borçlulara kendi şahsından doğan savunma sebeplerini alacaklıya karşı ileri sürebilmesine engel olmaz⁸⁹. Bu açıdan müteselsil borçlu olma ile tek başına borçlu olma arasında bir fark yoktur. Zira borçlunun müteselsil borç altına girmesi tek başına borçlu olmasına göre daha kötü durumda olması sonucunu doğurmaz⁹⁰. Böylece müteselsil borçlu, sahip olduğu savunma sebebi ile ifadan kaçınma imkânı kazanabilir. Nitekim TBK. m. 164'te borçlunun alacaklıya karşı olan kişisel savunmalarını her zaman ileri sürebileceği düzenlenmiştir. Ancak haksız fiilden doğan müteselsil borçlulukta durum farklıdır. Haksız fiil sebebiyle sorumlu olan müteselsil borçlular, zarar gören (alacaklı) kendi kusurunun az olduğu savunmasını ona karşı yöneltemez. Bu sadece iç ilişkideki rücu hakkı bakımından önem taşır⁹¹.

⁸⁶ Müteselsil alacaklılıkta, alacaklılardan biri icraya veya mahkemeye başvurduğunda, durumu borçluya bildirmediği, ondan borcu tahsil etmek konusunda yetkili hale gelmez (TBK. m. 169/III). Hükümün değerlendirilmesi ve karşılaştırmalı hukuktaki durum için bkz. Acar, s. 66, 235.

⁸⁷ Eren, s. 1231; Akıntürk, s. 169; Oğuzman/Öz, s. 462; Canyürek, s. 43

⁸⁸ Eren, s. 1231.

⁸⁹ Von Tuhr/Escher, s. 306; Von Büren, s. 96; Honsell/Vogt/Wiegand, Art. 145, N. 3; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 310; Oğuzman/öz, s. 462; Eren, s.1231.

⁹⁰ Oğuzman/Öz, s. 462.

⁹¹ Kapancı, s. 179. Bu tarz savunmaların yapılabilmesi eksik teselsül-tam teselsül ayırımı içinde değerlendirilerek, tam teselsül teşkil eden hallerde kusur oranına ilişkin bir savunmanın ileri sürülemediği kabul edilirken, eksik teselsülde bu savunma olumlu karşılanıyordu. Ancak bu ayırımı reddederek her durumda böyle bir savunmanın ileri sürülmesinin daha adil olacağını savunan yazarlar da bulunuyordu. Eren (2001), s. 813.

Her borçlu kendine ait savunmayı yine kendi ileri sürer. Müteselsil borçlulardan birine ait kişisel savunmaları, alacaklının kendisinden talepte bulunduğu diğer borçlu ileri süremez⁹². Bir başka deyişle sadece borçlulardan birinin şahsından kaynaklanan ve ortak savunma teşkil etmeyen savunmalar alacaklıya karşı ileri sürülemez. Müteselsil borçluların sahip olduğu bu savunmalar, def'i ve itiraz şeklinde ileri sürülebilir (TBK. m. 164/I).

c) Kişisel İtirazlar

Borçlulardan birinin veya birkaçının ehliyetsizliği, yetkisiz olarak temsil edilmesi, irade sakatlığı kişisel itirazlardan kabul edilir⁹³. Müteselsil borçlular, alacaklı ile aralarındaki hukuki ilişkinin irade sakatlığı hallerinden biri (yanılma, aldatma, korkutma) ile sakatlandığını ileri sürebilir. Böyle bir sakatlık hali sözleşmenin iptaline imkân vereceği için şahsında irade sakatlığı sebebi bulunan müteselsil borçlu bunu alacaklıya karşı ileri sürebilir⁹⁴. Borçlu, fiil ehliyetinin bulunmadığını iddia edebilir. Borçlulardan birinin fiil ehliyetinin bulunmaması kendisi açısından kişisel bir savunmadır. Bunların dışındaki kişisel savunmalar, borçlunun kendi borcu lehindeki şart, kendisine yönelik

6098 sayılı Borçlar Kanunu Tasarısı'na da giren bu düşünce daha sonra müteselsil borç ilişkisinin yapısına uygun görülmeyle, tasarıdan çıkarıldı ve kanunlaşamadı. Bu konudaki özellikle bugün için terkedilen eksik teselsül-tam teselsül çerçevesi de dahil olmak üzere yapılan tartışmaların etrafı değerlendirilmesi için bkz. Kapancı, s. 35 vd.; Özdoğan, s. 130 vd.

⁹² Bu sonuca 145 OR/TBK. m. (eBK. 143)'in mefumu muhalifinden ulaşılmaktadır. Von Tuhr, s. 795; Eren, s. 1231; Oğuzman/Öz, s. 467; Akıntürk, s. 169; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 310; Tercier/Pichoniaz (Çev. Develioğlu), 506, N. 1633.

⁹³ Von Tuhr, s. 795; Gautschi, s. 47; Eren, s. 1231, Oğuzman/Öz, s. 466

⁹⁴ İrade sakatlığı bir kişisel def'i kabul edilmekle birlikte doktrinde sözleşmenin tümünü etkileyecek bir niteliğe büründüğünde ortak def'ie dönüşebileceği de savunulmaktadır. Bu halde TBK m. 27/II hükmünün getirdiği çözüm uyarınca, diğer borçlular bu sakatlığı bilselerdi böyle bir sözleşmeye taraf olmazlardı denilebildiği anda söz konusu sakatlık ortak savunma olarak kabul edilebilir görüşü için bkz. Oğuzman/Öz, s. 467; Canyürek, 69. Ancak irade sakatlığının tüm borçlular için bu durum ortaya çıkmadıkça kişisel def'i olduğunu, TBK. m. 27/II'nin burada uygulanmayacağını, alacaklının bu borç türündeki konumu sebebiyle diğer borçluların durumunun bundan etkilemeyeceğini düşünüyoruz. Özellikle hata alacaklının şahsında meydana gelmişse, bütün borçlular bunu ileri sürebilir. Buna karşılık hata sadece müteselsil borçlulardan biri nezdine ortaya çıkmışsa o borçlu ile alacaklı arasında sonuç doğurabilir (Gautschi, s. 48)

ibra ve takas olabilir⁹⁵. Özellikle alacaklı borçlulardan biri lehine diğer müteselsil borçlulardan farklı bir vade belirlemişse, borçlulardan birini ibra etmişse veya bir borçlunun kendi alacağına istinaden takas hakkı bulunuyorsa, bunlar alacaklıya karşı ileri sürülebilir.

İbra ve takas, bu haklara sahip olan müteselsil borçlu için alacaklı kendisinden talepte bulunduğu ileri sürülebilecek savunmalardır. Ancak gerek ibra gerek takas konusunda kanunkoyucu özel düzenlemeler getirmiştir. Buna göre ibra sözleşmesi, ibra edilen borçlunun payı oranında diğer müteselsil borçluları da borçtan kurtarır⁹⁶ (TBK. m. 166/III). Müteselsil borçlulardan biri takasla borcu tamamen veya kısmen sona erdirmişse, diğer borçlular da bu oranda borçtan kurtulur (TBK. m. 166/I).

Müteselsil borçlulardan birinin ifa, takas ve ibra ile borcu sona erdirmesinin diğer borçlulara etkilerini TBK. m. 166/I-III'de özel olarak düzenlenmiştir. TBK. m. 166/II'de ise bir borçlunun ifa dışında borçtan kurtulmasının diğer borçluları üzerindeki sonuçlarını düzenlemiştir. Buna göre, diğer borçlular bu kurtulmadan "*durumun veya borcun niteliğinin elverdiği ölçüde yararlanabilirler.*" İbra ile ilgili ayrı düzenleme yapılmadan önce (eBK. m. 145), ibranın da eBK. m. 145/II (TBK. m. 166/II) kapsamında olduğu kabul ediliyordu. Ancak ibra konusu ayrıca düzenlendiğine göre, TBK. m. 166/II'nin kapsamındaki haller olarak başta imkânsızlık ve temerrüt olmak

⁹⁵ Von Tuhr, s. 795; Eren, s. 1231; Oğuzman/Öz, s. 466.

⁹⁶ 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda ibranın bu etkisi konusunda bir düzenleme bulunmadığı için müteselsil borçlulardan birinin ibra edilmesinin doğurduğu sonuçlar konusunda bkz. Turanboy, s. 120 vd.; Gümüş, 263 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s.302 vd.; Oğuzman/Öz, s. 466, dpn. 198.

üzere, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, yenileme, sulh sözleşmesi⁹⁷ yapılması sayılabilir⁹⁸.

⁹⁷ "Müteselsil borçluların borçtan kurtulmalarını gerektiren haller iki grupta mütalaa edilmektedir. Bunlardan birincisi "bütün borçluların borçtan kurtulması" halidir ki, bu nitelikteki kurtulma ya alacaklının tatmin edilmesi suretiyle ya da tatmin edilmeksizin olur. "Alacaklının tatmin edilmesi suretiyle kurtulma" BK.nun 145/1. maddesinde düzenlenmiş olup, bu haller (ifa) ve (takas) olmak üzere iki tanedir. "Alacaklının tatmin edilmesi suretiyle kurtulma" şeklinde isimlendirilen bu halin dışında, borçlulardan birinin bir eylemi, muamelesi veya içerisinde bulunduğu hukuki durumun diğer borçlulara sirayet etmesi, başka bir deyimle, bu borçlunun ifa ve takas dışındaki bir sebeple borçtan kurtulmasının diğer borçluların da borçtan kurtulmaları sonucunu doğurması mümkündür. Bunun hangi hallerde söz konusu olabileceği BK.nunda açıkça belirtilmemiş, sadece BK.nun 145. maddesinin 2. fıkrasında aynen "eğer müteselsil borçlulardan biri borç tediye olunmamış iken ondan tahallüs etmiş ise, diğer borçlular ancak halin veya borcun mahiyetinin irae ettiği nispette, bu beraattan istifade edebilirler" denilmiştir....Borçlulardan birinin borçtan kurtulması sonucunu doğuran sebeplerden, diğer borçlulara da kısmen sirayet edebilecek olan haller genellikle (kusursuz imkansızlık ibra, tecdit, sulh ve zamanaşımı) dir. Bu davada bir kısım davacılarla davalı asıl fail Ömer Sami arasında yapılan anlaşmanın sulh niteliğinde olduğu kuşkusuzdur. Zira, alacaklı durumundaki bir bölüm davacılar alacaklarına karşılık bir miktar tazminat almış olduklarından ortaya bir sulh sözleşmesi çıkmıştır.... Gerçekten Sulh (Vergleich), tarafların arasındaki hukuki münasebete ilişkin bir uyumsuzluğu veya şüpheli bir duruma son vermek amacıyla karşılık rıza ve fedakârlıkla yapmış oldukları bir sözleşmedir. Sulh maddi hukuk bakımından borcu, usul hukuku bakımından ise davayı sona erdiren sebeplerdendir....Müteselsil borçlulardan birinin alacaklı ile akdetmiş olduğu sulhun, diğer borçlulara ne oranda tesir edeceği konusunda doktrinde çoğunlukla ileri sürülen görüşe göre; sulh, alacaklının tatmin edilmesi sonucunu doğurmuşsa bütün borçlulara sirayet eder. Ancak alacaklının, sulh için müteselsil borçlunun kendisine teklif ettiği menfaat mukabilinde sulh yoluyla diğer borçluların da borçtan kurtulmaları maksadıyla hareket etmiş olması lazımdır. Aksi takdirde, yani alacaklının tatmin edilmiş olmasının söz konusu edilemeyeceği hallerde sulhun etkisi sübjektiftir; binaenaleyh sadece alacaklı ile sulh akdetmiş olan borçlu hakkında hüküm ifade eder. Bu halde, diğer borçlular, alacaklı ile sulh akdetmiş olan borçlunun iç münasebette hissesine isabet eden miktar oranında borçtan kurtulmuş olurlar." Y. 4. HD. 16.02.1979, 8214/2031 (KBİBB).

⁹⁸ Von Tuhr/Escher, s. 310; Honsell/Vogt/Wiegand, Art. 147 Abs. II, N. 4-12; Schwenger, s. 531, N. 88.26, 88.27. TBK. m. 166/II (eBK. m. 145/II)'nin mehaz kanundaki karşılığı olan Art. 147 Abs. 2 OR, çerçevesinde borçtan kurtulmanın diğer borçlulara etkisi konusundaki BGE 107 II 226 sayılı Federal mahkeme kararı ve değerlendirilmesi için bkz. Kramer/Probst, s. 491-493.

Kusursuz ifa imkânsızlığı, borcun konusuna (edime) sirayet ediyorsa yani borçlulardan birinde bulunan şey onun kusuru olmadan imkânsız hale geliyorsa bütün borçlular alacaklıya karşı borçtan kurtulurlar⁹⁹ (TBK. m. 136). Buna karşılık imkânsızlık edime değil, müteselsil borçlulardan birinin şahsında meydana gelmişse bu durum sadece onu borçtan kurtarır. Böylece borçlu, kendi kusursuz ifa imkânsızlığını bir kişisel itiraz olarak ileri sürebilir, ancak diğer borçluların bunu ileri sürerek borçtan kurtulma imkânı yoktur¹⁰⁰.

Kusurlu ifa imkânsızlığı halinde ise edimin borçlulardan birinin kusuruyla da olsa imkânsızlaşması, diğer borçlular için kusursuz imkânsızlık oluşturur ve onları alacaklıya karşı borçtan kurtarır¹⁰¹. Ancak kusurlu imkânsızlıkta borcun yerini tazminat alır¹⁰². Alacaklıya karşı bu tazminatla yükümlü olan, kusuruyla kendi edimini imkânsız kılan borçludur¹⁰³. TBK. m. 165 uyarınca bir borçlu diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağından, edimin yerini alan tazminat yükümlülüğü onları etkilemez. Ayrıca TBK. m. 165, emredici nitelik taşımaz. Bu sebeple taraflarca müteselsil borçlulardan birinin kusurlu davranışından diğer borçluların da sorumlu olacağı kararlaştırılabilir¹⁰⁴.

Borçlu temerrüdü, müteselsil borçluların tümü için aynı anda ortaya çıkmaz. Bu yüzden alacaklının, borçluları ayrı ayrı temerrüde düşürmesi gerekir. Zira her bir borcun muacceliyeti farklı olur ve yapılacak ihtarlar birbirinden farklı zamanlarda gerçekleşebilir. Özellikle sorumluluğun farklı sebeplere dayanması halinde bu durum daha net ortaya çıkar. Bazen müteselsil borçluların davranışları da bu farklılığı ortaya çıkarabilir. Örneğin, borçlunun davranışından ona ihtar yapmanın faydasız olacağı anlaşılıyorsa

⁹⁹ Von Tuhr/Escher, s. 311; Gautschi, s. 26; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 299; Tunçomağ, s. 1046; Oğuzman/Öz, s. 468.

¹⁰⁰ Von Tuhr/Escher, s. 311; Tunçomağ, s. 1046; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 299; Oğuzman/Öz, s. 468, dpn. 206.

¹⁰¹ Von Tuhr/Escher, s. 307; Akıntürk, s. 195; Eren, s. 1236; Oğuzman/Öz, s. 468, dpn. 205; Canyürek, s. 38.

¹⁰² Bu tazminatın ödenmesi halinde karşı edime ilişkin taleplerin akıbeti konusundaki tartışma için bkz. Canyürek, s. 39 vd.

¹⁰³ Von Tuhr/Escher, s. 311; Tunçomağ, s. 1046; Oğuzman/Öz, s. 468, dpn. 205. Müteselsil borçlu bizzat kendi kusurlu davranışıyla borcu imkânsız kılmışsa, TBK. m. 112 uyarınca; kullandığı yardımcı şahıs sebebiyle borç imkânsızlaşmışsa TBK. m. 116 uyarınca alacaklıya karşı sorumlu olur, yine diğer borçlular borçtan kurtulur. Eren, s. 1236.

¹⁰⁴ Akıntürk, s. 195; Canyürek; 38; Kapanıcı, s. 221.

ihlara gerek yoktur. Bu şekilde temerrüde düşen borçlu, temerrüdün sonuçlarından sorumlu olur¹⁰⁵. Keza alacaklı ek bir süre vererek (TBK. m. 123), temerrütten doğan seçimlik haklarını sadece o müteselsil borçluya karşı kullanabilir¹⁰⁶. Ancak borçlu temerrüdünün alacaklıya sunduğu imkânlardan biri olan sözleşmeden dönme, tüm borçluları etkileyeceği ve sözleşmenin bütünü üzerinde sonuç doğuracağı için alacaklının TBK. m. 125 uyarınca bu hakkını kullanabilmesi, müteselsil borçluların tamamının temerrüde düşmesi halinde mümkün olur¹⁰⁷.

b) Kişisel Def'iler

Kişisel savunma teşkil eden haller arasında itiraz niteliği taşıyanlar, ortak savunmalarda olduğu gibi daha yoğundur, def'i niteliği taşıyanlar ise daha azdır. Bu çerçevede ortaya çıkabilecek def'ilerin başında zamanaşımı def'i gelir.

Müteselsil borcu oluşturan her bir borç birbirinden bağımsız olduğu için zamanaşımı süreleri de ayrı işler¹⁰⁸ ve her bir borç için farklı zamanaşımı süresi oluşabilir. Özellikle müteselsil borcun ayrı hukuki ilişkilere dayandığı hallerde bu durum daha net bir şekilde ortaya çıkar. Öte yandan zamanaşımı borcu veya alacağı ortadan kaldırmaz. Bu sebeple borçlulardan birinin diğerine ait zamanaşımını ileri sürmesi söz konusu olmaz¹⁰⁹. Aynı şekilde müteselsil borçlulardan birinin, zamanaşımı def'ini ileri sürmemesi sadece kendisi açısından sonuç doğurur, diğer borçlulara etki etmez¹¹⁰.

Borçlulardan birine alacaklı, ifa için ek süre vermişse kendisinden talepte bulunulduğunda bu sürenin henüz dolmadığı, bir def'i olarak ileri sürülebilir. Aynı şekilde borçlulardan biri için henüz borcun vadesi gelmemişse, alacaklının talebi vade tarihine kadar ertelenir. Borçluların taksim def'inde bulunabilmesi ise söz konusu değildir. Kendisine talepte bulunulan borçlu iç ilişkide en az paya sahip olsa bile veya sadece teminat sağlamak

¹⁰⁵ Akıntürk, s. 199; Eren, s. 1232. Oğuzman/Öz, 471; Canyürek; s. 41.

¹⁰⁶ Von Tuhr/Escher, s. 307; Eren, s. 1232.

¹⁰⁷ Von Tuhr/Escher, s. 307; Akıntürk, s. 200; Eren, s. 1232; Tunçomağ, s. 1046; Oğuzman/Öz, s.

¹⁰⁸ Von Tuhr/Escher, s. 308; Gautschi, s. 126; Akıntürk, s. 201; Eren, s. 1231; Tercier/Pichonias (Çev. Develioğlu), s. 506, N. 1633; Canyürek, s. 61; Kapancı, s. 262.

¹⁰⁹ Von Tuhr/Escher, s. 308; Eren, s. 1231. Canyürek, s. 61.

¹¹⁰ Eren, s. 1233; Canyürek, s. 61; Kapancı, s. 264 vd.

amacıyla bu ilişkiye girmiş olsa bile sonuç değişmez. Bu durumdaki borçlu dahi taksim def'ini ileri ileri süremez (TBK. m. 163). Bir başka deyişle, borçlunun iç ilişkideki payının çok küçük olması ona, adi kefalette önce asıl borçluya müracaat edilmesini sağlayan peşin dava def'inde olduğu gibi önce iç ilişkide en fazla sorumlu olan borçluya müracaat edilmesini isteme ve bunu bir def'i olarak ileri sürme imkânı tanımaz.

Ödemezlik def'inin kişisel bir def'i olarak ortaya çıkması ihtimali oldukça zayıftır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, alacaklının kendi edimini yerine getirmeden borçlulardan birinden talepte bulunması halinde kanaatimizce ancak ortak bir def'i olarak ödemezlik def'i ileri sürülebilir.

Sonuç olarak müteselsil borçlular sahip oldukları savunma sebeplerini birbirlerinden bağımsız olarak ileri sürebilirler ve bunun etkilerinden kendileri yararlanırlar. Ancak zamanaşımı konusunda kanunkoyucu bir istisna getirmiştir. TBK. m. 155/l'e göre zamanaşımı bir borçluya karşı kesilince diğer müteselsil borçlulara karşı da kesilmiş sayılır.

d) Kişisel Savunmaları İleri Sürmemenin Sonuçları

Kişisel savunmaların temel özelliği sadece ilgili müteselsil borçluya ait olmaları ve onun tarafından ileri sürülmeleridir. Diğer müteselsil borçlular içlerinden birine ait kişisel savunmaları alacaklıya karşı ileri süremezler¹¹¹. O halde müteselsil borçlu kendi kendine ait şahsi savunmayı ileri sürmemesi sebebiyle diğer borçlulara olan rücu hakkını kaybetmez¹¹². Bu durum şahsi savunmayı ileri sürebilme imkânının sadece ilgili borçluya tanınmasının ve Borçlar Kanunu'nda ortak savunmaların ileri sürülmesi için getirilen yükümlülüğün şahsi savunmalar konusunda öngörülmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece şahsi savunma imkânına sahip olan borçlu bunu alacaklıya karşı ileri sürmemiş olsa bile iç ilişkide payından fazla ifade bulunduğu kısmı diğer müteselsil borçlulara rücu edebilir.

TBK. m. 164/II alacaklı talepte bulunduğu ortak savunmaları ileri sürmeyi bir yükümlülük olarak müteselsil borçlulara yüklemiştir. Ancak şahsi def'iler konusunda böyle bir düzenleme yoktur. Sadece TBK. m. 164/I, *"borçlulardan biri alacaklıya karşı ancak onunla kendi arasındaki kişisel ilişkiden... doğan def'i ve itirazları ileri sürebileceğini"* düzenlemiştir. Bu çerçevede ortak savunmada olduğu gibi şahsi bir yükümlülük

¹¹¹ Von Tuhr, s. 795; Von Tuhr/Escher, s. 306; Gautschi, s.21; Eren, s. 1235; Tunçomağ, s. 1045; Acar, Müteselsil, parag. 30.

¹¹² Akıntürk, s. 218.

öngörülmemiştir. O halde müteselsil borçlu şahsi def'i ve itirazlarını ileri sürmek konusunda serbesttir. Böyle bir hakka sahipse ve dilerse, şahsi savunmayı ileri sürer, dilerse bu hakkını kullanmaz.

Burada sadece müteselsil borçlulardan birine ait olan ve bu sebeple şahsi kabul edilebilecek ancak doğurduğu etki sebebiyle ortak savunma teşkil edebileceği kabul edilen durumları tekrar değerlendirmek gerekir. Örneğin sözleşmeden doğan müteselsil borçta, borçlulardan birinin fiil ehliyetinin bulunmaması veya yetkisiz temsil sonucunda borç altına girmesi hallerinin, diğer borçlulara bazı şartlar altında etki edebileceği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre diğer borçlular, içlerinden birinin veya birkaçının ehliyetsiz olduğunu bilselerdi böyle bir sözleşme yapmazlardı denilebiliyorsa sözleşmenin tümü geçersiz olmalıdır¹¹³. Kanaatimizce burada bir şahsi itiraz olarak değerlendirme yapmak daha yerindedir. Bir itiraz sebebinin şahsında taşıyan borçlu, bunu kendi ileri sürmelidir. Eğer diğer borçlular durumu bildikleri halde onunla birlikte müteselsil borç altına girmişlerse söz konusu savunmadan yararlanmaları zaten düşünülemez. Sadece bu savunmayı ileri süren ilgili borçlu için geçersizlik söz konusu olur. Diğer borçlular müteselsil borç doğduğunda bunu bilmiyorlarsa, bunun sonucuna alacaklı değil kendileri katlanmalıdır. Bu sebeple şahsında itiraz sebebi bulunduran müteselsil borçlu, bunun sonuçlarından kendisi yararlanır. Diğer müteselsil borçlular durumu bilseler de bilmeseler de bunu ortak bir savunma sebebine dönüştürerek alacaklıya karşı ileri sürememelidirler.

Bu başlık altında son olarak kişisel savunmayı ileri sürmemenin, TBK. m. 165 te düzenlenen "*kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştırmama*" ilkesini ihlal edip etmeyeceği hususu tartışılabilir. Kendi davranışıyla diğer borçluların durumunu ağırlaştırmama ilkesi borçlulardan birinin borcun tamamına yönelik bir davranışına ilişkindir. Örneğin borcun vadesinin öne alınması veya ifa yerinin değiştirilmesinde olduğu gibi. Bu sebeple şahsi savunma borçlunun bizzat kendisini, kendisi ile alacaklı arasındaki ilişkiyi ilgilendirdiği için böyle bir etki doğurmayacağı kanaatindeyiz. Ancak kanunkoyucu bazı şahsi savunmaların diğer müteselsil borçlular üzerindeki etkisini açıkça düzenlemiştir. Örneğin ibra ve takasta durum böyledir (TBK. m. 166). Bir başka deyişle söz konusu savunmalara iç ilişkide sonuç bağlanmıştır. Buna göre borç takasla sona ermişse bu oranda; ibra

¹¹³ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 313; Akıntürk, s. 194; Oğuzman/Öz, s. 463; Canyürek, s. 44; Kapanıcı, s. 281.

sözleşmesi yapılmışsa müteselsil borçlulardan biri ibra edilen borçlunun iç ilişkideki borca katılma payı oranında diğer borçlular da borçtan kurtulurlar. Takas ve ibra dışında bir sebeple borçlulardan biri kişisel savunma ileri sürerek borçtan kurtulmuşsa diğer borçlular yine durumun ve borcun niteliğinin mümkün kıldığı ölçüde bundan yararlanırlar (TBK. m. 166/II). Görüldüğü üzere kişisel savunmanın ileri sürülmesi müteselsil borçlunun rücu hakkını etkilemez¹¹⁴. Ancak söz konusu savunma, niteliğine göre iç ilişkide diğer borçluları da o oranda borçtan kurtarabilir.

SONUÇ

Alacaklı ile müteselsil borçlular arasındaki ilişki, dış ilişki olarak isimlendirilmektedir. Müteselsil borçlarda alacaklı dilediği borçluya başvurabilir. İsterse borçluların hepsinden isterse sadece birinden talepte bulunabilir. Aynı şekilde borcun bir kısmını veya tamamının ifasını isteyebilir. Zira borçlulardan her biri alacaklıya karşı borcun tamamından sorumludur.

Bu tür borçlulukta borçların birbirinden bağımsız olması anlayışı, hem tüm borçluları kapsayacak hem de her bir borçlu açısından farklı olarak ortaya çıkacak savunmaların yapılmasına imkân verir. Müteselsil borçlular, alacaklıya karşı müteselsil borcun sebebinden veya konusundan doğan def'i ve itirazları ileri sürebilirler. Söz konusu savunmaların yapılması külfetini, alacaklı kendisine karşı talepte bulunduğu yerine getirmeyen borçlu, diğer borçlulara karşı sorumlu olur. Bu sorumluluk, iç ilişkide diğer borçlulara karşı rücu hakkını kaybetmek şeklinde ortaya çıkar. Her borç ayrı kabul edildiği için müteselsil borçluların kişisel savunmalarını ileri sürmelerine de imkân tanınmıştır. Ancak kanun, kişisel savunma yapmayan borçlunun rücu hakkını kaybetmesini öngörmemiştir. Bu durumda müteselsil borçlu, kişisel savunma hakkını ileri sürerse sonuçlarından kural olarak kendisi yararlanır, ileri sürmezse iç ilişkide rücu hakkını kaybetmez. Bununla birlikte kişisel savunma şeklinde ortaya çıkan bazı durumların, diğer borçlular üzerinde etkisi olabilir. Bu etki ibra (TBK. m. 166/III) ve takas (TBK. m. 166/I) da kanunda açıkça düzenlenmiş, ifa gerçekleşmeden borcu sona erdiren durumlar bakımından ise durumun ve borcun niteliğinin mümkün kıldığı ölçüde yararlanabilme imkânı, diğer borçlulara tanınmıştır (TBK. m. 166/II).

Müteselsil borçlar, alacaklısına oldukça avantajlı bir durum sunmaktadır. Alacaklının alacağını elde edebilme şansını artırmakta, onu sadece tek bir borçlunun mali gücüne bağlamamaktadır. Bu sebeple yapılan

¹¹⁴ Kılıçoğlu, s. 936.

sözleşmelerde kararlaştırılan müteselsil borç kayıtları, alacağın ifasını neredeyse garanti edilmiş düzeye çıkarmaktadır. Aynı şekilde haksız fiilden doğan müteselsil borçlarda, zarargörenin zararının tam olarak tazmin edilme ihtimali artmakta, onun ekonomik olarak en güçlü borçluya başvurmak suretiyle en kısa sürede tatmin edilebilmesi sağlanmaktadır. Bu durum kanunkoyucunun zayıf durumda gördüğü sözleşme tarafları bakımından da ortaya çıkmaktadır. Örneğin tüketici hukukunda, hukukun zayıf kabul ettiği taraf olan tüketici lehine, ayıp hükümleri, konut finansmanı hükümleri gibi düzenlemelerle borçlu satıcı, sağlayıcı, üretici, ithalatçı ve kredi veren, müteselsilen sorumlu tutulmakta, böylece sorumluluk zinciri genişletilerek, tüketicinin koruma amacına hizmet etmektedir. Borçlar Kanunumuzda istisnai olarak kabul edilen bu kurumun, sözleşme ve kanun dışında bazen mahkeme kararlarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Tüm bu sebeplerle uygulamada önem taşıyan müteselsil borçluluğun hükümleri, çalışmamızda alacaklı açısından değerlendirilmiştir. Alacaklının borçlulara yönelik talepleri (TBK. m. 162, 163), borçlulardan birine karşı yaptığı işlemlerle diğer borçluların durumunu ağırlaştıramaması (TBK. m. 168/II) ve alacaklının talebine karşı borçluların yapabilecekleri savunmalar (TBK. m. 164) ve bunların sonuçları (TBK. m. 166)incelenmiştir.

KAYNAKLAR

- ACAR, F. : Borçlar Kanun ve Borçlar Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Müteselsil Borçluluğa Toplu Bakış (BK. m. 141-147), e-ekonomi.org, Şubat 2007, S. 60 (erişim tarihi: 02.04.2018)
- ACAR, F. : Türk-İsviçre Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara 2003.
- AKINCI, Ş. : Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, 8. Baskı, Konya 2017.
- ARSLAN, R./YILMAZ, E./AYVAZ TAŞPINAR, S.: İcra Ve İflas Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.
- AKINTÜRK, T.: Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971.
- ANTALYA, G.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Haksız Fiil ve Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borçlılıkları, C. II, İstanbul
- ARAL, F.: Türk Borçlar Hukukunda Takas, Ankara 2010.
- ATAMULU, İ.: Türk Borçlar Hukukunda Muvazaa, Ankara 2017.
- BROX, H./WALKER, W-D.: Allgemeines Schuldrecht, München 2012.
- CANBOLAT, F. : Müteselsil Borcun Sona Erme Nedenleri, Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Hükümlerin Kısa Değerlendirilmesi ile Birlikte, ABD., Yl. 66, S. 3, Yaz 2008, s. 68-81.
- CANYÜREK, M.: Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul 2003.
- EREN, F. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017.
- EREN, F.: Mülkiyet Hukuku, Ankara 2016.
- GAUTSCHI, A. : Solidarschuld und Ausgleich, Zürich-St. Gallen 2009.
- GÜMÜŞ, M. A.: Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda İbra Sözleşmesi, İstanbul 2015.
- HONSELL, H./VOGT, N.P./WIEGAND, W.: Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR, Basel 2015.
- KAPANCI, K. B. : Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler, İstanbul 2015.
- KRAMER, E. A./PROBST, T. : Bundesgerichtspraxis zum Allgemeinen Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Schulthess 2003.
- KILIÇOĞLU, A.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Genişletilmiş), Ankara 2017.
- KURU, B.: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, İstanbul 2016.
- OĞUZMAN, K./ÖZ, T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, İstanbul 2013.
- ÖZDOĞAN DALCI, N.: Müteselsil Sorumluluk, Özellikle TBK. m. 61 ve md. 62 vd. Hükümleri Bağlamında, Ankara 2015.

- SAUSER-HALL, C.:** Borçlar Hukuku'nun Umumi Nazariyeleri (Çev. Mehmet Osman)
(www.journals.istanbul.edu.tr/iuhfm/article/download/1023006058/1023005582) (erişim tarihi: 02.04.2018).
- SCHWENZER, I.:** Schweizerischen Obligationenrechts Allgemeiner Teil, Bern 2006.
- TEKİNAY, S.S./AKMAN, S./BURCUOĞLU, H./ALTOP, A.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1985.
- TERCIER, P./PICHONIAZ, P.:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2016.
(Çev. Murat Develioğlu).
- TUNÇOMAĞ, K.:** Türk Borçlar Hukuku, C. I, Genel Hükümler, İstanbul 1976.
- TURANBOY, K. N.:** İbra Sözleşmesi, Ankara 1998.
- VON BÜREN, B.:** Schweizerischen Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Zürich 1964.
- VON TUHR, A.:** Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Cilt 1-2, Ankara 1983.
- VON TUHR, A./ESCHER, A. :** Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts von Andreas Von Tuhr, Zürich 1974.

KISALTMALAR

- ABD. : Ankara Barosu Dergisi
Art. : Artikel
BGB : Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
C. : cilt
çev. : Çeviren
dpn. : Dipnot
eBK. : 818 sayılı Borçlar Kanunu
HD. : Hukuk Dairesi
HGK. : Hukuk Genel Kurulu
İİK. : İcra İflas Kanunu
KBİBB. : Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası
m. : madde
N. : Numara
OR : Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)
parg. : paragraf
S. : Sayı
s. : Sayfa
TBK. : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
Y. : Yargıtay
Yl. : yıl